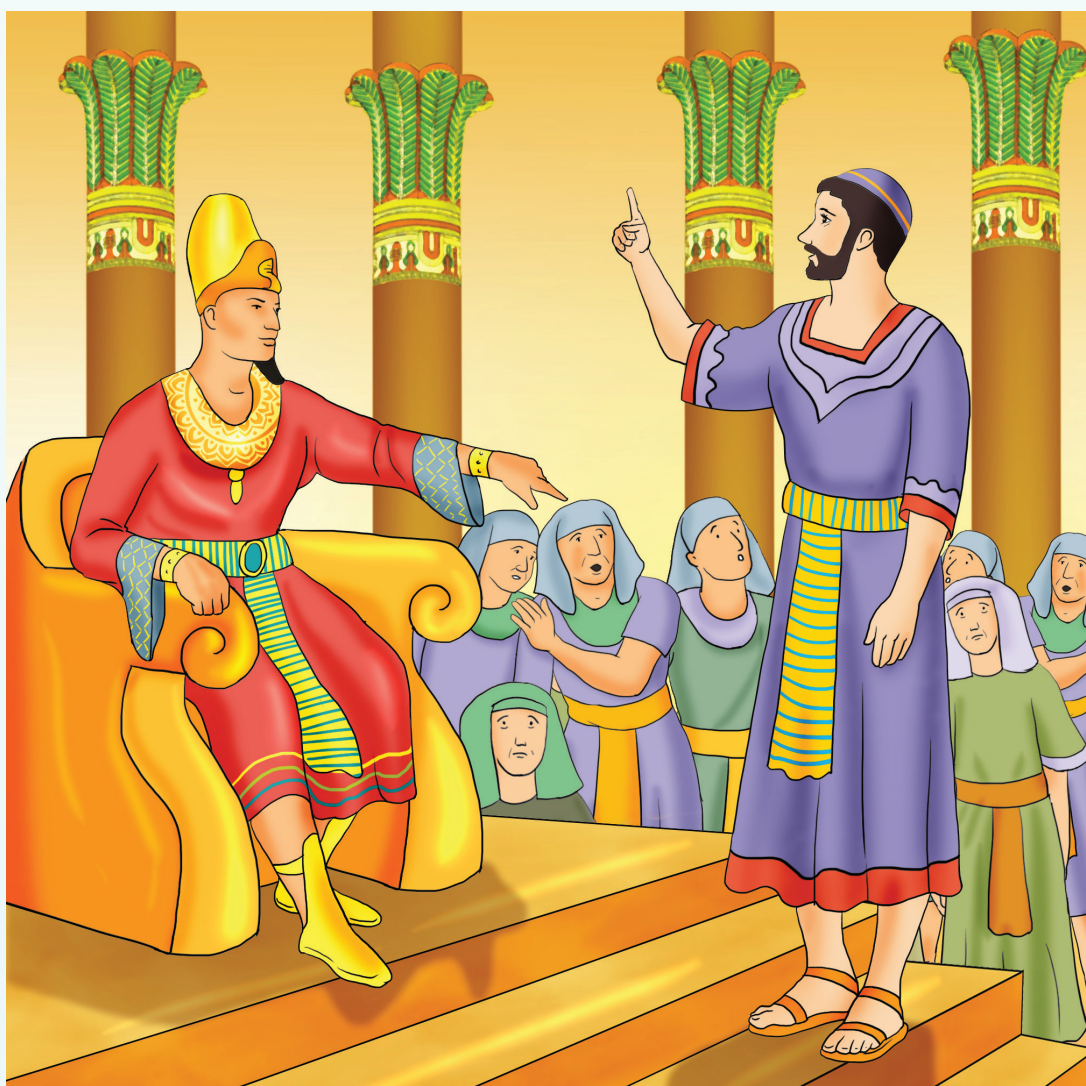

פרשת מקץ

78. חלומות פרעה

פרק מא פסוקים א-יד

א. הקדמה

שנתיים חלפו מאז חזר שר המשקים לשרת את פרעה. בשנתיים אלה "שכח" שר המשקים את יוסף, שפתר את חלומו, והוא לא הזכירו לפני פרעה ולו פעם אחת¹. והנה, לילה אחד, חלם גם פרעה חלומות שהסעירו את רוחו. בחלומו הראשון הוא חלם שהוא עומד ליד היאור ורואה פרות מפוטמות עולות מן המים, ופרות רזות עולות אחריהן ואוכלות אותן. בחלומו השני חלם פרעה שהוא רואה שבע שיבולים משובחות צומחות מגבעול אחד, ושבע שיבולים דקות ויבשות צומחות אחריהן ובולעות אותן. פרעה התעורר נסער. היה ברור לו שהחלומות רומזים למשהו משמעותי, אך הוא לא ידע מהו הדבר...! כל חכמיו לא הצליחו לפתור את החלומות לשביעות רצונו², ורק אז "נזכר" שר המשקים ביוסף והציע לפרעה לקרוא לו.

• הרחבה: מהו 'היאור'? 'היאור' הוא אחד השמות בתורה לנהר הנילוס הזורם לאורכה של מצרים. במצרים לא יורדים הרבה גשמים, ומי היאור הם מקור מים עיקרי לשתייה ולחקלאות. רוב שדות התבואה במצרים נמצאו בסמיכות ליאור, והחקלאים המצרים השקו אותם בעזרת תעלות המובילות ממנו אל שדותיהם. רוב התושבים במצרים גרים (עד היום) לאורכו של היאור, ואף ארמונו של פרעה היה בקרבת היאור.

ב. ביאור הפסוקים לתלמידים

א וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים יָצָא שֵׁר הַמִּשְׁקִים מִבֵּית הַכֹּלֵא וּפְרָעָה חָלֵם וְהִנֵּה (הוא) עֹמֵד עַל־הַיָּאֵר עַל יַד הַיָּאֵר:
ב וְהִנֵּה מִן־הַיָּאֵר עֹלֹת שִׁבְעַת פָּרוֹת יְפוֹת מְרֹאֶה יִפּוֹת וּבְרִיאֹת בָּשָׂר שְׁמֹנוֹת וּמְפֹטְמוֹת וַתִּרְעֶינָה בְּאָחוּ מְקוֹם מְרֵעָה לִיד הַמַּיִם:
ג וְהִנֵּה שִׁבְעַת פָּרוֹת אַחֲרוֹת עֹלֹת אַחֲרֵיהֶן מִן־הַיָּאֵר רָעוֹת מְרֹאֶה וְדָקוֹת בָּשָׂר וַתַּעֲמֹדְנָה אֶצְלָל לִיד הַפָּרוֹת (הראשונות)
עַל־שֵׁפֶת הַיָּאֵר: ד וַתֹּאכְלֶנָה הַפָּרוֹת רָעוֹת הַמְרֹאֶה וְדָקוֹת הַבָּשָׂר אֶת שִׁבְעַת הַפָּרוֹת יְפוֹת הַמְרֹאֶה וְהַבְּרִיאֹת וַיִּיקֶץ הַתַּעֲוֹר
פְּרָעָה: ה וַיִּשָּׁן פְּרָעָה חֲזָר לִישׁוֹן וַיַּחֲלֹם שְׁנִית וְהִנֵּה שִׁבְעַת שִׁבְלִים עֹלֹת בְּקִנָּה אֶחָד שִׁבְעַת שִׁבְלִים צוֹמְחוֹת מִתּוֹךְ קִנָּה
(גבעול) אֶחָד בְּרִיאֹת וְטֹבוֹת: ו וְהִנֵּה שִׁבְעַת שִׁבְלִים דָּקוֹת וַשְׂדוּפֹת קִדִּים מִיּוֹבְשׁוֹת עַל יַד רוּחַ מִזְרָחִית חֲמָה (קדים=מזרח)
צִמְחוֹת אַחֲרֵיהֶן: ז וַתִּבְלַעְנָה הַשִּׁבְלִים הַדָּקוֹת אֶת שִׁבְעַת הַשִּׁבְלִים הַבְּרִיאֹת וְהַמְּלֹאֹת וַיִּיקֶץ פְּרָעָה וְהִנֵּה חֲלוֹם: ח וַיְהִי
בִּבְקָר וַתִּפְּעֶם רוּחוֹ סֶעֱרָה רוּחוֹ וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא אֶת־כָּל־חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם חֲכָמֵי מִצְרַיִם הַבְּקִיאִים בְּכִישׁוֹף וּבְקַסְמִים וְאֶת־כָּל־
חֲכָמֵיהֶם חֲכָמִים רְגִילִים וַיִּסְפֹּר פְּרָעָה לָהֶם אֶת־חֲלֹמוֹ וְאֵין־פּוֹתֵר אוֹתָם לְפְרָעָה הֵם לֹא הִצְלִיחוּ לְפַתּוֹר אֶת הַחֲלוֹמוֹת בְּאוֹפֶן
שִׁיתִּישֵׁב עַל לִיבּוֹ שֶׁל פְּרָעָה וִירָגִיעַ אֶת רוּחוֹ: ט וַיְדַבֵּר שֵׁר הַמִּשְׁקִים אֶת־פְּרָעָה לֵאמֹר אֶת־חֲטָאִי אֲנִי מִזְכִּיר הַיּוֹם: י פְּרָעָה
קִצֵּץ כַּעַס עַל־עֲבָדָיו וַיִּתֵּן אֹתִי בְּמִשְׁמֶר בְּבֵית הַסּוּהָר (שהיה ב-) בֵּית שֵׁר הַטְּבָחִים אֹתִי וְאֶת שֵׁר הָאֲפִים: יא וַנַּחֲלֶמָה
חֲלוֹם בְּלִילָה אֶחָד אֲנִי וְהוּא אִישׁ כְּפַתְרוֹן חֲלָמוֹ חֲלָמוֹ לְכָל אֶחָד מֵאֵיתָנוּ הִיָּה בְּרוּר שִׁישׁ לְחֹלּוֹמוֹ פִּתְרוֹן הַקְּשׁוֹר לַעֲתִיד שְׁלוֹ,
אֲךָ לֹא יָדַעְנוּ מִהוּ הַפִּתְרוֹן: יב וְשֵׁם אֶתְּנוּ נָעַר עֲבָדִי עֲבָד לְשֵׁר הַטְּבָחִים וְנִסְפָּר־לוֹ וַיִּפְתֹּר־לָנוּ אֶת־חֲלֹמֹתֵינוּ אִישׁ כְּחֲלָמוֹ
פִּתְרָה הַפִּתְרוֹנוֹת שֶׁהוּא פִּתְרָה הַתֵּאִימוֹ לְחֹלּוֹמוֹת: יג וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כִּמוֹ שֶׁהוּא פִּתְרָה־לָנוּ כֵּן הָיָה כִּי הָיָה, אֹתִי הֵשִׁיב פְּרָעָה עַל־
כִּנִּי לְמִקְוֵי וּלְתַפְקִידִי וְאֶתֹת תִּלְהָה: (כדאי אם כן לפרעה לקרוא לנער כדי שיפתור את חלומותיו.) יד וַיִּשְׁלַח פְּרָעָה וַיִּקְרָא
אֶת־יוֹסֵף וַיְרִיעָהוּ זִרְזוֹ אוֹתוֹ שִׁיבּוֹא מִהָר מִן־הַבְּאֵר בֵּית הַסּוּהָר הִיָּה בְּבוֹר גָּדוֹל בְּתוֹךְ הָאֲדָמָה וַיִּגְלַח הַסֹּתֶפֶר וַיַּחֲלֵף שְׁמֹלֶתוֹ
הַחֲלִיף אֶת בְּגָדָיו וַיָּבֵא אֶל־פְּרָעָה:

ג. מנגינת הכתוב

המעבר המהיר של יוסף מאסיר בבית הסוהר לעמידה מכובדת לפני המלך. "ישועת ה' כהרף עין!"
(ועיין עוד בעניין זה בדברי ספורנו לפסוק יד.)

- 1 למרות בקשתו של יוסף: "כי אם זכרתי איתך... ועשית נא עימדי חסד והזכרתי אל פרעה והוצאתני מן הבית הזה..." (מ, יד).
- 2 "ואין פותר אותם לפרעה - פותרים היו אותם אבל לא לפרעה, שלא היה קולן נכנס באוזניו ולא היה לו קורת רוח בפתרוןם..." (רש"י לפסוק ח).
- 3 אולי הלשון "ותיפעם רוחו" מזכירה גם את פעימות הלב החזקות של מי שרוחו סוערת.
- 4 על פי רש"י.
- 5 כפי שמסופר בסוף פרשת 'וישב', בפרק מ.

ד. הצעות להמחשה ולהרחבה

בחוברת

- המשימות בצד ימין עוסקות בחלומות שחלם פרעה.
- משימה א נועדה לחבר את התלמידים לרצף הסיפורי מסוף פרשת 'וישב'.
- (המטרה היא ללמוד את הרצף הסיפורי מתוך דברי הפסוק ולא להסתפק בסיפור הדברים בעל פה).
- במשימה ב משולבת מיומנות של הבעה בכתב (ניסוח וכתובה).
- במשימה ג נדרשים התלמידים להדביק את הציורים ברצף הנכון על פי דברי הפסוק.
- המשימות בצד שמאל עוסקות ביציאתו של יוסף מבית הסוהר.
- יוסף השתחרר בפתאומיות, במהירות, ובלי הודעה מוקדמת! הוא קם בבוקר כעבד, כמו בכל הבקרים במשך שנות עבדותו, ותוך כמה שעות הוא מצא את עצמו עומד לפני המלך כשעיני כולם נשואות אליו! אפשר לפתח עם התלמידים את הרעיון של "ישועת ה' כהרף עין" - כשה' מחליט שהגיע הזמן להביא ישועה או גאולה לאדם פרטי או לעם שלם - הישועה יכולה להגיע בפתאומיות ובמהירות גדולה. אין להתייחס מן הרחמים גם כשהמצב נראה קשה ביותר! (ועיין עוד בעניין זה בדברי ספורנו לפסוק יד).
- במשימות ד-ה נדרשים התלמידים למספר את סדר האירועים בהצלתו של יוסף, ולמתוח קווים לפי הסדר בהתאם. רצף הפעלים "וישלח", "ויקרא", "ויריצוהו", "ויגלח", "ויחלף", "ויבוא" ומתיחת הקווים מזה לזה מייצרת תחושה של התרחשות מהירה.
- (אם המשימות מבוצעות כראוי - יצא ציור של כוכב!)

הרחבות והמחשבות נוספות

- אפשר לשוחח עם התלמידים על הרגשות של אסיר כמו יוסף כשהוא קם בבוקר, לעומת רגשותיו בערב אחרי עומדו לפני פרעה. כגון: בבוקר: צער, עצב וכו', ובערב: שלווה, שמחה וכו'. אפשר ללוות את הרגשות בהבעות פנים או לבקש מהתלמידים להציג אותם. אפשר לדבר על מידת ה'אמונה' ולדון בשאלה אם היא שייכת להרגשות של ה"בוקר" או של ה"ערב". מתוך כך אפשר גם לדבר על משמעות הפסוק: "מקימי מעפר דל, מאשפות ירים אביון, להושיבי עם נדיבים..."

"ישועת ה' כהרף עין!"

"וידבר שר המשקים את פרעה לאמר... פרעה קצף על עבדיו ויתן אתי במשמר... אתי ואת שר האפים: ונחלמה חלום בלילה אחד... ושם אתנו נער עברי... ויפתר לנו את חלמתינו... וישלח פרעה ויקרא את יוסף ויריצוהו מן הבור ויגלח ויחלף שמלתיו ויבא אל פרעה:" (פסוקים ט-יד)

כתבו מספרים ליד הציורים לפי סדר האירועים.

1 "ויציץ מן הבור"

2 "וישם אתנו נער עברי... ויפתר לנו את חלמתינו"

3 "ויגלח ויחלף שמלתיו"

4 "ויבא אל פרעה"

מתחם קו רציף ממספר למספר לפי סדר המספרים. איזו צורה קבלתם?

חלומות פרעה

פָּרַק מֵא פִּסּוּקִים א-יד

8 "וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים וּפְרָעָה חָלָם..." (פסוק א)

א. מאיזה ארוע עברו "שנתיים ימים"?

החלום הראשון

ב. הַנְּזוּר בְּצִיּוּרִים וְכָתְבוּ מַה רָאָה פְּרָעָה בְּחִלּוֹם הָרִאשׁוֹן.

החלום השני

ג. הדביקו מדבקות מתאימות בסדר הנכון על פי הפסוקים.

"וַתְּהֵי שִׁבְעָה שָׁבָלִים דָּקוֹת וְשִׁדּוּפֹת קָרִים צִמְחֹת אֲחִירֵיהֶן"	"וַתְּהֵי שִׁבְעָה שָׁבָלִים עֲלֹת בִּקְנָה אֶחָד בְּרִיאוֹת וְטוֹבוֹת"	"וַתְּהֵי שִׁבְעָה שָׁבָלִים דָּקוֹת וְשִׁדּוּפֹת קָרִים וְשִׁבְעָה שָׁבָלִים עֲלֹת בִּקְנָה אֶחָד בְּרִיאוֹת וְטוֹבוֹת"

"...וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא אֶת-כָּל-חֹרְטְמֵי מִצְרַיִם וְאֶת-כָּל-חֲכַמֵּיהֶם..."

וְאִירְפוּתָם אוֹתָם לְפָרְעָה:"

79. יוסף פותר את חלומות פרעה

פרק מא פסוקים טו-לב

א. הקדמה

יוסף הובא אל הארמון ומצא את עצמו עומד לפני מלך מצרים, המבקש ממנו שיפתור לו את חלומותיו. אפשר לדמיין עם התלמידים את קידוש השם הגדול שהיה במעמד הזה כאשר, נוסף על פרעה, נכחו בארמון כל חרטומי מצרים וחכמיה ושמעו מפי נער עברי על א-לוקים, ועל כך שא-לוקים הוא ששולח את החלומות, ושא-לוקים הוא שמגלה את הפתרונות! יוסף הוסיף והסביר, בענווה גדולה, שאין הוא פותר חלומות בחוכמתו שלו אלא בעזרת חוכמה שה' נותן לו!

פרעה שמע את דברי יוסף וסיפר לו את חלומותיו. יוסף הסביר ששני החלומות רומזים לפתרון אחד. וכפילות החלומות רומזת לכך שאין מדובר באזהרה א-לוקית בלבד או בהודעה על דבר שיקרה בעתיד הרחוק, אלא בדבר שה' עומד לקיים באופן מיידי.

ב. ביאור הפסוקים לתלמידים

טו וַיֹּאמֶר פֶּרְעֶה אֶל-יוֹסֵף חֲלוֹם חֲלֹמְתִי וּפְתֹר אֵין אֵתוֹ אִישׁ אִינוּ מְצִלִיחַ לַפֶּתוֹר אוֹתוֹ וְאֲנִי שָׁמַעְתִּי עָלֶיךָ לֵאמֹר שְׁמַעְתִּי שְׁמוֹרִים עֲלֶיךָ ש- תִּשְׁמַע חֲלוֹם לַפֶּתֶר אֵתוֹ שֵׁאתָה מְסוּגֹל לְשִׁמוֹעַ חֲלוֹם וּלְפִתוֹר אוֹתוֹ: טז וַיַּעַן יוֹסֵף אֶת-פֶּרְעֶה לֵאמֹר בְּלִעְדִּי "בְּלִי אֲנִי", אִינְנִי פוֹתֵר חֲלוֹמוֹת בְּעֶזְרַת חוֹכְמָתִי, אֶל-לֵקִים יַעֲנֶה א-לוקים הוּא שְׁנוֹתֵן אֶת הַחוֹכְמָה לַפֶּתוֹר חֲלוֹמוֹת¹, וְהוּא שִׁיכּוֹל לַעֲזוֹר לִי לַעֲנוֹת אֶת-שְׁלוֹם פֶּרְעֶה תְּשׁוּבָה וּפְתֹרֹן שִׁיבִיאוּ שְׁלוֹם וְרוּגֹעַ לַפֶּרְעֶה: יז וַיְדַבֵּר פֶּרְעֶה אֶל-יוֹסֵף בְּחִלְמֵי הַנְּנִי עֹמֵד עַל-שִׁפְתַּת הַיָּאֵר: יח וְהִנֵּה מִן-הַיָּאֵר עֹלֹת שְׁבַע פָּרוֹת בְּרִיאֹת בָּשָׂר וּפֶתַת תֵּאֵר וְתִרְעִינָה בָּאָחוּ: יט וְהִנֵּה שְׁבַע פָּרוֹת אַחֲרוֹת עֹלֹת אַחֲרֵיהֶן דְּלוֹת רְזוֹת וְרַעְוֹת תֵּאֵר מֵאֵד וְרִקּוֹת בָּשָׂר בְּלִי הִרְבָּה בָּשָׂר לֹא-רָאִיתִי כְהֵנָּה כְּמוֹתֵן בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם לָרַע: כ וְתֹאכְלֶנָּה הַפָּרוֹת הָרִקּוֹת וְהָרַעְוֹת אֶת שְׁבַע הַפָּרוֹת הָרֹאשׁוֹנֹת הַבְּרִיאֹת: כא וְתִבְאֶנָּה (הַפָּרוֹת הַשְּׁמוֹת) אֶל-קִרְבְּנָהּ אֵל תּוֹכֵן וְלֹא נֹדַע כִּי-בָאוּ אֶל-קִרְבְּנָהּ לֹא הִיָּה אֲפֶשֶׁר לַדַּעַת שֶׁהֵן בָּאוּ אֵל קִרְבֵּן וּמִרְאִיהֶן רָע נִשְׁאָר רְזָה וְרַע כְּאִשֶּׁר בִּתְחִלָּה וְאִיקֶץ וְהִתְעוֹרֶרְתִּי: כב (וְאִזּוֹ נִרְדַּמְתִּי שׁוֹב) וְאֶרְאֶה בְּחִלְמִי וְהִנֵּה שְׁבַע שְׂבָלִים עֹלֹת בְּקִנָּה אֶחָד מִלֵּאֵת וְטִבּוֹת: כג וְהִנֵּה שְׁבַע שְׂבָלִים צְנֻמּוֹת יִבְשׁוֹת וְקִשּׁוֹת² דְּקוֹת שְׂדֵפוֹת קָדִים צְמֻחוֹת אַחֲרֵיהֶם: כד וְתִבְלַעְנָה הַשְּׂבָלִים הַדְּקוֹת אֶת שְׁבַע הַשְּׂבָלִים הַטִּבּוֹת וְאִמְרוּ אֶל-הַחֲרֻטָּמִים וְאִין מִגִּיד לִי אֶת הַפְתֹּרֹן: כה וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-פֶּרְעֶה חֲלוֹם פֶּרְעֶה אֶחָד הוּא שְׁנֵי הַחֲלוֹמוֹת רּוֹמְזִים לַדָּבָר אֶחָד אֵת אֲשֶׁר הָא-לֵקִים עֲשָׂה הַגִּיד לַפֶּרְעֶה א-לוקים גִּילָה לַפֶּרְעֶה אֶת מָה שֶׁהוּא הוֹלֵךְ לַעֲשׂוֹת: כו שְׁבַע פָּרוֹת הַטִּבּוֹת שְׁבַע שָׁנִים הֵנָּה וְשְׁבַע הַשְּׂבָלִים הַטִּבּוֹת שְׁבַע שָׁנִים הֵנָּה הַפָּרוֹת הַטִּבּוֹת וְהַשְּׂבָלִים הַטִּבּוֹת רּוֹמְזוֹת לַאוֹתָן שְׁבַע שָׁנִים חֲלוֹם אֶחָד הוּא שְׁנֵי הַחֲלוֹמוֹת רּוֹמְזִים לַפֶּתֶרֹן אֶחָד: כז וְשְׁבַע הַפָּרוֹת הָרִקּוֹת וְהָרַעְוֹת הַעֹלֹת אַחֲרֵיהֶן שְׁבַע שָׁנִים הֵנָּה וְשְׁבַע הַשְּׂבָלִים הָרִקּוֹת שְׂדֵפוֹת הַקָּדִים יִהְיוּ שְׁבַע שָׁנֵי רָעָב הַפָּרוֹת הַרְעוֹת וְהַשְּׂבָלִים הַרְעוֹת רּוֹמְזוֹת לַשְּׁבַע שָׁנִים נּוֹסְפוֹת, שִׁהְיוּ שָׁנִים שֶׁל רָעָב: כח הוּא הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל-פֶּרְעֶה כִּפִּי שְׁאִמְרָתִי לַפֶּרְעֶה בְּתַחֲלִיל דְּבַרִּי: אֲשֶׁר הָא-לֵקִים עֲשָׂה הִרְאָה אֶת-פֶּרְעֶה א-לוקים הִרְאָה לַפֶּרְעֶה אֶת מָה שֶׁהוּא הוֹלֵךְ לַעֲשׂוֹת: כט הֵנָּה שְׁבַע שָׁנִים בָּאוֹת (שִׁיְהִיָּה בָּהֶן) שְׁבַע גְּדוֹל בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם: ל וְקִמּוּ שְׁבַע שָׁנֵי רָעָב אַחֲרֵיהֶן וְנִשְׁכַּח כָּל-הַשְּׁבַע בָּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְכָלֹה הָרָעָב אֶת-הָאֶרֶץ הָרַעָב יִהְיֶה כְּבֵד כָּל כָּךְ, שֶׁהוּא 'יִגְמוֹר' וְיִכְלָה אֶת כָּל מָה שִׁישׁ בָּאֶרֶץ: לא וְלֹא-יִדְעַע הַשְּׁבַע בָּאֶרֶץ לֹא יוֹכְלוּ לַדַּעַת שֶׁהִיָּה פֶּעַם שְׁבַע מִפְּנֵי הָרָעָב הֵהוּא אַחֲרֵיהֶן כִּי-כִבֵּד הוּא מֵאֵד: לב וְעַל הַשְּׁנֹת חֲזֵרַת הַחֲלוֹם אֶל-פֶּרְעֶה פְּעָמִים³ זֶהוּ רִמָּז כִּי-נִכְוֵן הַדְּבָר שְׁמוֹכֵן וּמִזְמוֹן הַדָּבָר מֵעַם הָא-לֵקִים לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ וּמִמֶּהָר הָא-לֵקִים לַעֲשׂוֹת מִיֵּיד (וְאִין זֶה רַק אִזְהָרָה לַעֲתִיד רַחוּק):

1 על פי רש"י לפסוק טז.

2 על פי רש"י.

3 פעמיים בלילה אחד (לעומת שני חלומותיו של יוסף - על האלומות ועל הכוכבים המשתחווים לו - שהיו בלילות שונים)

- עפ"י רשב"ם כאן.

ענוותנותו של יוסף והדברים שאמר לפני פרעה והחרטומים - הביאו לקידוש השם גדול.

ד. הצעות להמחשה ולהרתבה

בחברת

- במשימה שבעמוד הימני התלמידים מתבקשים להוסיף לציור את תשובת יוסף. המשימה מאפשרת להשוות בין דברי פרעה, שמייחס את חוכמת פתרון החלומות לאדם (יוסף), לבין דברי יוסף, המסביר שה' הוא שנותן לאדם את החוכמה לפתור חלומות.
- הציור מנסה להמחיש את קידוש השם הגדול שהיה בשעה שיוסף דיבר אל פרעה בנוכחות כל חכמי מצרים.
- המשימות בעמוד השמאלי עוסקות בפתרון החלומות.
- במשימה ב התלמידים מתבקשים "לפתור" את שני החלומות, ולזהות שלמעשה יש פתרון אחד לשניהם. (הצבעים של החיצים רומזים אף הם לעניין זה).
- שאלה ג בהמשך העמוד עוסקת במשמעות הישנות החלום פעמיים, אף שהפתרון הוא אחד.
- ההצעה ל"שיחה בכיתה" מאפשרת סיכום ומבט כללי על כל החלומות שיוסף פתר. חלק מהחלומות כבר התגשמו (כמו חלומות שר המשקים ושר האופים) וחלק עדיין לא (כמו חלומות יוסף על האלומות ועל הכוכבים).

יוסף פותר את חלומות פרעה פרק מא פסוקים טו-לב

יחידה 79

"וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-פְּרֹעֶה חֲלוֹם פְּרֹעֶה אֶחָד הוּא"

ב. דמינו שאתם יוסף ופתרו את החלום. **בהצלחה!**

הפתרון

החלומות

שבע הפרות הבריות	←	שבע הפרות הבריות
שבע הפרות הרזות	←	שבע הפרות הרזות
הפרות הרזות אכלו את הבריות	←	הקרב ישיב את שנות ה
שבע השבולים המלאות	←	שבע השבולים המלאות
שבע השבולים הריקות	←	שבע השבולים הריקות
השבולים הריקות בלעו את המלאות	←	השבולים הריקות בלעו את המלאות

ג. מה רמזו בכך שפרעה חלם את אותו סוג חלום פעמים?

רמז: פסוק לב.

"הוא הדבר אשר דברתי אל-פרעה
אשר הא-לקים עשה הראה את-פרעה:"

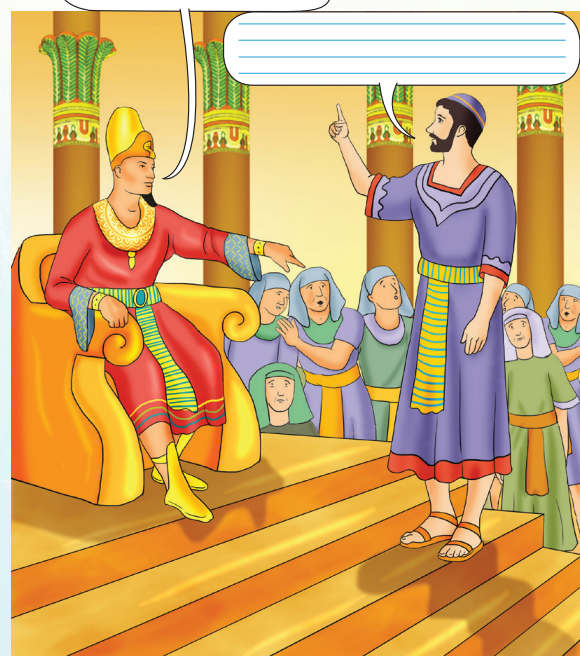
לשיחה בכיתה: אילו חלומות נוספים עזר ה' ליוסף לפתור?

אילו מהם כבר התקיימו?

"וַיֹּאמֶר פְּרֹעֶה אֶל-יוֹסֵף... וְאֲנִי שָׁמַעְתִּי עֲלֶיךָ לֵאמֹר תִּשְׁמַע חֲלוֹם לִפְתֹּר אוֹתוֹ:
"וַיַּעַן יוֹסֵף אֶת-פְּרֹעֶה לֵאמֹר בְּלִעְדֵּי אֶ-לָקִים יַעֲנֶה אֶת-שְׁלוֹם פְּרֹעֶה:" (פסוקים טו-ז)

א. הוסיפו לציור את תשובתו של יוסף (בלשונכם).

שמעתי, שאתה יודע לפתור חלומות!

80. עצתו של יוסף ומינויו ל'משנה למלך'

פרק מא פסוקים לג-מו

א. הקדמה

יוסף לא הסתפק בפתרון החלום, אלא המשיך ונתן לפרעה עצה כיצד להתמודד עם הרעב שעתיד להגיע. הוא הציע למנות קודם כול אדם שיהיה אחראי על האוכל והתבואה בכל מצרים. לאחר מכן יש למנות תחתיו פקידים רבים שיוציאו לפועל את הוראותיו. המשימה העיקרית של האחראי ושל הפקידים תהיה לגבות ולאסוף מאנשי מצרים חמישית ממה שיצמח במשך שבע שנות השבע, ולשמור אותה במחסנים עבור שנות הרעב. כשפרעה שמע את פתרונו של יוסף לחלום ואת העצה שהציע לו, הוא הבין שעומד לפניו אדם נבון וחכם, שרוח א-לוקים שורה עליו, והוא החליט למנותו ל'משנה למלך' ולאחראי על האוכל והתבואה במצרים!

ב. ביאור הפסוקים לתלמידים

לג וְעָתָה וְעַכְשָׁיו יֵרָא פְּרֹעָה אִישׁ נָבוֹן וְחָכָם וַיִּשְׁתַּחֲוּ וַיִּשִׁים אוֹתוֹ, יִמְנֶה אוֹתוֹ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם (להיות אחראי על האוכל) :
לד יַעֲשֶׂה פְּרֹעָה עֲצָה נֹסֶפֶת וַיִּפְקֹד פְּקָדִים עַל־הָאָרֶץ וְחִמְשׁ אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם וְהַפְקִידִם יִגְבוּ וַיֹּאסְפוּ חֲמִישִׁית מִכָּל הָאוֹכֵל שִׁיִּצְמַח בְּשֶׁבַע שָׁנֵי הַשָּׁבַע: לה וַיִּקְבְּצוּ יֹאסְפוֹ אֶת־כָּל־אֹכֵל אֶת הַחֲמִישִׁית מִכָּל הָאוֹכֵל שֶׁל הַשָּׁנִים הַטּוֹבֹת הַבָּאֹת הָאֵלֶּה וַיִּצְבְּרוּ־בָר גִּרְעִינֵי תְּבֹאָה תַּחַת יָד־פְּרֹעָה הָאוֹכֵל שִׁיִּאסְפוֹ יִהְיֶה שִׁיךְ לַפְּרֹעָה וּבִאֲחֵרֵיתוֹ אֹכֵל בְּעָרִים וְשָׁמְרוּ וְהֵם (הַפְּקִידִים) יִשְׁמְרוּ אוֹתוֹ בַּמַּחֲסָנִים בְּעָרִים: לו וְהָיָה הָאֹכֵל לְפָקֶדוֹן לְאֶרֶץ שְׁמֹר בַּעֲבוּר אֲנָשֵׁי הָאָרֶץ לְשֶׁבַע שָׁנֵי הָרָעָב אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְלֹא־תִכָּרֵת הָאָרֶץ בְּרָעָב שְׁעֵתִיד לְבֹא: לז וַיֵּיטֵב הַדָּבָר בְּעֵינֵי פְּרֹעָה וּבְעֵינֵי כָּל־עַבְדָּיו:

לח וַיֹּאמֶר פְּרֹעָה אֶל־עַבְדָּיו הִנֵּמְצָא הָאֵם נִמְצָא כֹּה־אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ: לט וַיֹּאמֶר פְּרֹעָה אֶל־יוֹסֵף אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אֶל־לֵקִים אוֹתָהּ אֶת־כָּל־זֹאת אֵין־נָבוֹן וְחָכָם כָּמוֹךָ: מ (לכן אני רוצה ש-) אַתָּה תִּהְיֶה אַחֲרָי עַל־בֵּיתִי עַל הָאֲרָמוֹן וְעַל־פִּיךָ יִשָּׁק כָּל־עַמִּי כָּל־מִשְׁק הָאָרֶץ, כָּל עֲבוֹדַת הָאָרֶץ, תִּיעֲשֶׂה עַל פִּיךָ¹ רַק הַפֶּסֶא כִּי־סָא הַמַּלְכוּת אֶגְדֵּל מִמֶּךָ (אני המלך ואתה הסגן - 'משנה למלך'): מא וַיֹּאמֶר פְּרֹעָה אֶל־יוֹסֵף רְאֵה נִתְּתִי אֶתְךָ מִיָּנִיתִי אוֹתְךָ, לְאַחֲרָי עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: מב וַיֹּסֶר פְּרֹעָה אֶת־טַבַּעְתּוֹ מֵעַל יָדוֹ וַיִּתֵּן אֶתָּה עַל־יַד יוֹסֵף זֶה הַטַּבַּעַת שֶׁהָיוּ חוֹתְמִים בּוֹ עַל חֻקִּים בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ² וַיִּלְבָּשׁ אוֹתוֹ בְּגָדֵי־שֵׁשׁ בְּגָדִים הָעֲשׂוּיִים מִפִּשְׁתָּן מְשׁוּבָח (בְּגָדֵי מַלְכוּת) וַיִּשֶּׂם רֶבֶד הָאֶזְבֵּי תַכְשִׁיט מִזֶּהָב עַל־צְוָאָרוֹ: מג וַיִּרְכַּב אוֹתוֹ בְּמַרְכָּבַת הַמִּשְׁנָה אֲשֶׁר־לוֹ בְּמַרְכָּבָה הַמְּיוֹעֵדֶת לַמִּשְׁנָה לַמֶּלֶךְ וַיִּקְרָאוּ לְפָנָיו אֲבָרָה "הַשְׁתַּחֲוּוּ"³ וַנִּתָּן אוֹתוֹ עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: מד וַיֹּאמֶר פְּרֹעָה אֶל־יוֹסֵף אֲנִי פְּרֹעָה אֲנִי הַמֶּלֶךְ, וְאֲנִי קוֹבֵעַ ש- וּבְלַעֲדֶיךָ לֹא־יֵרִים אִישׁ אֶת־יָדוֹ וְאֶת־רַגְלוֹ בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם זֶה מִשַּׁל. הַכוֹוֶנָה הִיא שְׂאִישׁ בְּמִצְרַיִם לֹא יַעֲשֶׂה (בִּידִיו) דְּבָרִים חֲשׁוּבִים וְלֹא יֵלֵךְ (בְּרַגְלָיו) לְמִשְׁמֹת מִשְׁמֻעוֹתִיּוֹת בְּלִי רְשׁוֹת מִמֶּךָ: מה וַיִּקְרָא פְּרֹעָה שְׁם־יוֹסֵף צַפְנָת פַּעֲנֹחַ שֵׁם שִׁמְשָׁמְעוֹ מִפַּעֲנֹחַ צַפְנֹת⁴ - יוֹדַע לַפֶּרֶשׁ דְּבָרִים נֹסְתֵרִים וַיִּתֵּן־לוֹ אֶת־אֶסְנַת בֵּת־פְּוֹטִי פֶּרַע כֹּהֵן אֵן שֶׁהָיָה הָשֵׁר שֶׁל הָעִיר 'אוֹן'⁵ לְאִשָּׁה וַיֵּצֵא יוֹסֵף עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם לְרֹאוֹת אֶת הָאָרֶץ וּלְהַתְחִיל בַּתְּפִקִּידוֹ: מו וַיֹּסֶף בֶּן־שְׁלֹשִׁים שָׁנָה בְּעֵמְדוֹ לְפָנֵי פְּרֹעָה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם וַיֵּצֵא יוֹסֵף מִלְּפָנֵי פְּרֹעָה וַיַּעֲבֹר בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם כְּדִי לְהַכִּיר אוֹת הַמִּקְוֹמוֹת וּלְתַכְנֵן אוֹת נִיְהוּל הַמַּמְלָכָה וְאוֹת אִיסוּף הַמְּזוֹן וּשְׁמִירָתוֹ⁶:

1 על פי אבן עזרא.

2 על פי רשב"ם, אבן עזרא לפסוק לד, רד"ק, מלבי"ם.

3 ה"א השאלה: 'הנמצא' = 'האם נמצא'. (ועיין עוד ברש"י).

4 השווה לדברי הפסוק: "ובן משק ביתי הוא דמשק אליעזר" - טו, ב. (על פי רש"י כאן).

5 על פי רמב"ן. ורש"י כותב: "נתינת טבעת המלך היא אות למי שנותנה לו להיות שני לו לגדולה". (אפשר להזכיר לתלמידים את המסופר במגילת אסתר על אחשוורוש, שנתן את טבעתו להמן ואח"כ למרדכי, ועל שחתמו שם על האיגרות בטבעת המלך).

6 על פי אבן עזרא וספורנו. 'אברך' מלשון 'בָּרַךְ'. שבשעה שהיה עובר היו מכריזים: "כָּרְעוּ בָּרַךְ!" (ועיין עוד: "ויברך הגמלים" - כד, יא).

7 על פי תרגום אונקלוס ורש"י.

8 על פי אונקלוס, רשב"ם ועוד.

9 וברש"י לפרק מז פסוק כב: "כל לשון כוהן משרת לאלוהות הוא, חוץ מאותן שהם לשון גדולה, כמו כוהן מדיין, כוהן און."

9 עיין בספורנו.

יוסף היה אדם מעשי מאוד. הוא ידע לא רק להציע רעיונות אלא גם איך לבצע אותם.

ד. הצעות להמחשה ולהרחבה

בחוברת

העמוד הימני מיועד להבנת העצה של יוסף

- משימות א-ב עוסקות בהצעה למנות איש שיהיה אחראי על האוכל במצרים.
- משימה ג וההצעה ל"שיחה בכיתה", עוסקות במינויים של פקידים רבים, שתפקידם יהיה לאסוף תבואה מכל החקלאים במשך שבע שנות השבע ולשמור אותה במחסנים בכל עיר ועיר בעבור שנות הרעב. פקידים אלה יהיו תחת אחריותו של האחראי הראשי.
- משימה ד עוסקת בכמות התבואה שהפקידים יאספו מהחקלאים. התלמידים מתבקשים לחשב ולסמן 'חמישית' בכל אחד מהציורים.

העמוד השמאלי עוסק במינויו של יוסף ל'משנה למלך מצרים'

- במשימה ה התלמידים נדרשים לקרוא את הפסוקים, ובכל פעם שהם מגיעים למילה מודגשת עליהם להעתיק אותה למשבצת המתאימה בציור. (המשימה נועדה להרגיל את התלמידים לקריאת פסוקים תוך כדי שימת לב להבנת המילים).
- משימת ה'אתגר' מתרגלת מיומנויות של איתור פרק ופסוק, איסוף מידע מכמה מקורות והסקת מידע חדש.

הרחבות והמחשבות נוספות

- אפשר לבקש מהתלמידים להתחפש ל"עיתונאים מצרים". תפקידם לראיין שרים ואנשים מבאי ארמונו של פרעה, המתארים את חוויותיהם מאותו יום ואת הרגשתם אחרי עלייתו הבלתי צפויה של 'הנער העברי', 'העבד', לתפקיד ה'משנה למלך'! הם יכולים גם להכין כתבה המתארת את אשר קרה באותו יום בארמונו של המלך.
- אפשר לעסוק בכיתה בתפקידים של שרים ואנשים חשובים במלכות. מכינים רשימת תפקידים (שר הביטחון, שר האוצר, שר העבודה, המלך, המשנה למלך וכו'), ממנים תלמידים לתפקידים השונים, וכל אחד מתאר את תפקידו ומה הוא צריך לעשות. אפשר ליישם את הפעילות הזאת גם על התפקידים בביה"ס: המנהל, המזכירה, אב הבית וכו'.

עצתו של יוסף ומינויו ל'משנה למלך'

יחידה 80

פרק מא פסוקים לג-מו

"המשנה למלך"

"וַיֹּסֶר פַּרְעֹה אֶת־שִׁבְעֹתוֹ מֵעַל יָדוֹ וַיִּתֵּן אֹתָהּ עַל־יַד יוֹסֵף וַיִּלְבֹּשׁ אֹתוֹ בְּגָדֵי־יִשְׁשׁ וַיַּשֶּׁם רֶבֶד הַזָּהָב עַל־צְוָאוֹ: וַיִּרְכַּב אֹתוֹ בַּמֶּרְכָּבַת הַמִּשְׁנָה אֲשֶׁר־לּוֹ וַיִּקְרָאוּ לִפְנֵיָו אֲבֵרָה" (פסוקים מב-מו)

ה. קראו את הפסוקים והעתיקו את המילים המדגשות למקומן המתאים בציור.

שאלות אתגר

- מה היה גילו של יוסף כאשר אחיו קנאו בו ומכרו אותו לעבד? (פרק לו פסוק ב)
- מה היה גילו של יוסף כאשר הוא עמד לפני פרעה? (פרק מא פסוק מו)
- לפי זה, חשבו ומצאו כמה שנים היה יוסף עבד.

"וַיֵּצֵא יוֹסֵף מִלִּפְנֵי פַרְעֹה וַיַּעֲבֹר בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם:"

55

"וַעֲתָה יֵרָא פַרְעֹה אִישׁ נָכוֹן וְחָכָם וַיִּשְׁתִּיתוּ עַל־אֶרֶץ מִצְרָיִם:" (פסוק לג)

א. הדביקו מדבקה עם ציור של איש שיהיה אחראי על כל האכל במצרים.

ב. מה הן התכונות הדרושות לאיש זה, על פי דברי יוסף בפסוק לג?

- 1.
- 2.

"וַיַּעֲשֶׂה פַרְעֹה וַיִּפְקֹד פְּקִידִים עַל־הָאָרֶץ" (פסוק לד)

ג. הדביקו מדבקה עם ציור של 'פקידים'.

לשיחה בכתה: כמה פקידים לדעתכם הציע יוסף למנות?

(אחד, שנים, מעט, הרבה, המון)

מה יהיה התפקיד שלהם?

"וַחֲמִישׁ אֶת־אֶרֶץ מִצְרָיִם בְּשֶׁבַע שָׁנֵי הַשָּׁבַע..."

וַיַּצְבִּירוּ־בָר תַּחַת יַד־פַּרְעֹה אֹכֵל בָּעָרִים וְשִׁמְרוּ: (פסוקים לה-לז)

ד. סמנו בכל אחד מהציורים את כמות שקי התבואה שהפקידים יאספו לתוך המחסנים.

"וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל־עֲבָדָיו הֲנִמְצָא כֹה־אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ:"

54

81. שנות השבע והתחלת הרעב

פרק מא פסוקים מז-נז

א. הקדמה

שנות השבע התחילו מייד, ובארץ מצרים היו כמויות גדולות של יבול. יוסף ארגן ביעילות את איסוף האוכל ושמירתו. הפקידים שיוסף מינה בכל מקום ומקום גבו מהחקלאים חמישית מהיבול ושמרו אותו במחסנים שהקימו בכל עיר ועיר. את מה שנותר למצרים אחרי גביית החמישית ואחרי מה שאכלו, הם שמרו כל אחד לעצמו במחסנים פרטיים. כאשר התחילו שנות הרעב, הורגש המחסור מיד בכל הארצות השכנות למצרים, ואילו במצרים אכלו האנשים לשובע מהמחסנים הפרטיים שלהם. אולם האוכל שבמחסנים נגמר די מהר¹, והרעב הורגש גם במצרים. רק אז פתח יוסף את מחסני המלכות והחל למכור תבואה ומזון בכמות שקולה ובאופן שיספיק לשנות הרעב.

במשך שנות השבע נולדו ליוסף שני בנים, והוא הביע בשמותיהם שבח לה' על שעבר עליו: בשמו של מנשה רמוז שבח לה' על שהוא עכשיו בתפקיד חשוב ומכובד שמשכח ממנו את כל הצער שהיה מנת חלקו לפני כן. בשמו של אפרים רמוז שבח לה' על שזיכה אותו בבנים המשמחים אותו בהיותו בארץ זרה, רחוק מהבית.

ב. ביאור הפסוקים לתלמידים

מִזֹּתַעַשׂ הָאָרֶץ הוּצִיָּאָה אוֹכֵל בַּשָּׁבַע שְׁנֵי הַשָּׁבָע לְקִמְצִים בכמות גדולה מאד²: מִחַ וַיִּקְבְּצוּ וַיִּאֲסוּפוּ יוֹסֵף בעזרת הפקידים אֶת-כָּל-אֲכָל חֲמִישִׁית מִכָּל סוּגֵי הָאוֹכֵל שֶׁגָּדַל בְּמִשְׁךְ שָׁבַע שָׁנִים שֶׁל הַשָּׁבַע אֲשֶׁר הָיָה בָּאָרֶץ מִצְרַיִם וַיִּתֵּן-אֲכָל בְּעָרְיָם אֶת הָאוֹכֵל שֶׁמָּרוּ הַפְּקִידִים בְּמִחְסָנִים שֶׁהָקִימוּ בְּעָרִים אֲכָל שְׂדֵה-הָעִיר אֲשֶׁר סָבִיבָתֶּיהָ נָתַן בְּתוֹכָהּ בְּכָל עִיר שֶׁמָּרוּ אֶת הָאוֹכֵל שֶׁגָּדַל בְּשָׁדוֹת שֶׁסָּבִיבוֹת אוֹתָהּ הָעִיר: מִטֹּ וַיִּצְבֹּר יוֹסֵף בָּרֶגְעָנִי תְּבֹאָה כְּחֹל הַיָּם הָרַבָּה מֵאֲדָּעַד עַד כִּי-חָדַל הַפִּסִּיק לְסַפֵּר כִּי-אֵין מִסְפָּר כְּמוֹת הַתְּבֹאָה הַיִּתֵּה רַבָּה מְכַדִּי לְסוּפֶרָה (כל זה פרט למה שאנשים פרטיים אספו לעצמם): וַיִּלְוִי־סֹף יֶלֶד שְׁנֵי בָנִים בְּטָרֶם תָּבֹא לִפְנֵי שֶׁהִגִּיעָה שְׁנַת הָרָעָב אֲשֶׁר יִלְדָּה-לוֹ אִסְנָת בַּת-פְּוֹטִי פְּרַע כְּהֵן אֹן: נָא וַיִּקְרָא יוֹסֵף אֶת-שֵׁם הַבְּכוֹר מְנַשֶּׁה כִּי-נִשְׁנִי הִשְׁכִּיחַ מִמֶּנִּי³ אֶל-לֵקִים אֶת-כָּל-עַמִּלִּי אֶת עֲבוֹדַתִּי הַקְּשָׁה בְּהִיּוֹתִי עֶבֶד וְאֶת כָּל-בֵּית אָבִי וְאֶת כָּל הַצֹּרֹת שֶׁהָיוּ לִי בְּבֵית אָבִי: נָב וְאֶת שֵׁם הַשֵּׁנִי קָרָא אֶפְרַיִם כִּי-הִפְרֵנִי אֶל-לֵקִים ה' נָתַן לִי בָנִים ("הפרני" - מלשון "פרו ורבו") בָּאָרֶץ עֲנִי בָּאָרֶץ צַעֲרִי, בְּמִצְרַיִם: נָג וַתִּכְלִינָה הַסְּתִימוּ שָׁבַע שְׁנֵי הַשָּׁבָע אֲשֶׁר הָיָה בָּאָרֶץ מִצְרַיִם: נִד וַתִּחְלִינָה הַתְּחִילוּ שָׁבַע שְׁנֵי הָרָעָב לָבֹא פֶּאֶשֶׁר אָמַר יוֹסֵף וַיְהִי רָעָב בְּכָל-הָאֲרָצוֹת שֶׁמִּסְבִּיב לְמִצְרַיִם וּבְכָל-אָרֶץ מִצְרַיִם הָיָה לֶחֶם בְּשֶׁלֶב הָרָאוֹן תָּם הָאוֹכֵל בְּכָל הָאֲרָצוֹת מִסְבִּיב, וְאִילוּ בְּמִצְרַיִם עוֹד הָיָה אוֹכֵל: נִה וַתִּרְעַב כָּל-אָרֶץ מִצְרַיִם בְּשֶׁלֶב הַשָּׁנִי, גַּם בְּמִצְרַיִם נִגְמַר הָאוֹכֵל שֶׁשָּׁמְרוּ הַמִּצְרַיִם בְּמִחְסָנֵי הַפְּרִטִּים שֶׁלָּהֶם וַיִּצְעַק הָעָם אֶל-פְּרַעָה לֵאמֹר פְּרַעָה לְכָל-מִצְרַיִם לָכוּ אֶל-יוֹסֵף אֲשֶׁר-יֹאמַר לָכֶם תַּעֲשׂוּ: נִו וְהָרָעָב הָיָה עַל כָּל-פְּנֵי הָאָרֶץ וַיִּפְתַּח יוֹסֵף (בעזרת הפקידים) אֶת-כָּל-אֲשֶׁר בָּהֶם אֶת כָּל הַמִּחְסָנִים שֶׁל הַמַּלְכוּת וַיִּשְׁבֹּר וַיִּמְכֹּר⁴ לְמִצְרַיִם וַיַּחֲזֹק הָרָעָב בָּאָרֶץ מִצְרַיִם: נִז וְכָל-הָאָרֶץ אֲנָשִׁי הָאָרֶץ מִכָּל הָאֲזוֹר בָּאוּ מִצְרַיִמָה לְשֹׁבֵר אֶל-יוֹסֵף לִקְנוֹת מִיוֹסֵף כִּי-חָזַק הָרָעָב בְּכָל-הָאָרֶץ:

1 רש"י בפירושו לפסוק נה מביא מדרש חז"ל, שהתבואה שבמחסנים הפרטיים של המצרים הרקיבה, ומה שאסף יוסף לא הרקיב.

2 "קומץ" הוא כמות קטנה. הארץ הוציאה הרבה מאוד 'קמצים', המצרים לא זלזלו בשום "קומץ" ואספו הכול, וכל הקמצים הצטרפו לכמות גדולה מאוד. בדומה לדברי הגמרא במסכת בבא בתרא דף ט ע"ב: "משמיה דרבי אלעזר: מאי דכתיב 'וילבש צדקה כשריון'? לומר לך: מה שריון זה, כל קליפה וקליפה מצטרפת לשריון גדול, אף צדקה: כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול. רבי חנינא אמר: מהכא: 'וכבגד עדים כל צדקותינו'? מה בגד זה: כל נימא ונימא מצטרפת לבגד גדול, אף צדקה: כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול." ועיין ברש"י כאן.

3 עיין בדברי רד"ק.

4 המילה "לשבור" משמשת גם למכירה וגם לקנייה. 'שבר' הוא הדבר שמוכרים או קונים. ועיין ברש"י כאן וכן ב'דעת מקרא'.

ג. מנגינת הכתוב

יוסף הנחה את המצרים לחסוך ולאסוף את כל האוכל והתבואה שהם יכולים, גם כמויות קטנות (לעומת הנטייה לבזבז ולזרוק, במיוחד בזמנים של שפע), וכך הצליחו המצרים לאגור הרבה מאוד אוכל לשנות הרעב.

ד. הצעות להמחשה ולהרחבה

בחברת

- משימות א-ב עוסקות בעיקרון שההתמדה באיסוף כמויות התבואה הקטנות הביאה לצבירת כמות עצומה.
- במשימה ג התלמידים מיישמים את העיקרון הזה במצוות צדקה, על פי דברי הגמרא (עיין בהערת שוליים 19).
- במשימה ד התלמידים מתבקשים לחשוב על דוגמה נוספת לאותו עיקרון. (פסוק ועוד פסוק שלומדים מצטרפים לפרק או לפרשה שלמה, לימוד ועוד לימוד מצטרפים והופכים את הלומד ל'תלמיד חכם', מצווה ועוד מצווה מצטרפות לאוצר גדול של מצוות, חסד ועוד חסד מצטרפים והופכים את האדם ל'בעל מעשים טובים' וכדומה).
- משימות ה-ז עוסקות בלידתם של בני יוסף, מנשה ואפרים, שהיו בהמשך ראשי שבטים בעם ישראל.
- במשימה ח כדאי לכוון את התלמידים להשוות בין שתי המילים המודגשות ולשים לב להבדלי האותיות והניקוד, ומתוך כך להבין את הפירוש השונה שלהן.
- משימה ט (משימת רשות) נועדה להבהיר את תהליך התפשטות הרעב, כפי שעולה מתוך הפסוקים. יש כאן מיומנות של דליית מידע מתוך הפסוקים.

שנות השבע והתחלת הרעב
פרק מא פסוקים מז-נז

יחידה 81

שנות השבע

"וַיַּעַשׂ יוֹסֵף בְּשָׁבַע שָׁנִי הַשָּׁבַע לְקִמְצִים..."
(פסוקים מז-נז)

ה. כמה בנים נולדו ליוסף?
ו. כתבו את שמותם:

 "כִּי־נִשְׁנִי אֶ-לָקִים אֶת־כָּל־עַמְלִי וְאֶת־כָּל־בֵּית אָבִי:"

 "כִּי־הִפְרִנִי אֶ-לָקִים בָּאָרֶץ עֲנִי:"

ז. סמנו במדגש צבעוני את המלה בפסוק, הרוקזת לשמו של כל בן.

שנות הרעב

ח. כתבו את הפרוש של המלים המדגשות.

פסוק נג: "וַתִּחַלֵּינָה שְׁבַע שָׁנֵי הַשָּׁבַע..."
פסוק נד: "וַתִּחַלֵּינָה שְׁבַע שָׁנֵי הַרָעָב לְבֹא..."

ט. משימת רשות

"וַיְהִי רָעָב בְּכָל־הָאֲרָצוֹת וּבְכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם הָיָה לֶחֶם:
וַתִּרְעַב כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּצְעַק הָעָם אֶל־פְּרַעֲה לֵלֶחֶם..." (פסוקים נד-נח)

השלימו את המשפטים:

במתחלה הרגישו את הרעב רק ב...
אחר כך הרגישו את הרעב גם ב...

"וְכָל־הָאֲרֶץ בָּאוּ מִצְרַיִם לְשֹׁבֵר אֶל־יוֹסֵף כִּי־חָזַק הָרָעָב בְּכָל־הָאֲרֶץ:"

שנות השבע

"וַיַּעַשׂ יוֹסֵף בְּשָׁבַע שָׁנֵי הַשָּׁבַע לְקִמְצִים..."
(פסוקים מז-נז)

א. הדביקו מדבקות המתארות את אסוף התבואה הרבה בשבע שנות השבע.

קמץ אחד של גרעיני חטה	שני קמצים	שבעה קמצים	הרבה קמצים	המון קמצים
-----------------------	-----------	------------	------------	------------

ב. השלימו את המלים החסרות:

יוסף אסף קמץ ועוד _____ ועוד _____ עד שהיה לו _____.

אמרו משמו של רבי אלעזר:
"אף צדקה, כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול."
(גמרא מסכת בבא בתרא דף ט)

ג. השלימו את המלים החסרות על פי דברי רבי אלעזר:

כשנותנים לצדקה פרוטה ו עוד _____ ועוד _____
בסוף יש _____ (צירו עוד פרוטות).

ד. חשבו על דגמה נוספת להרבה דברים קטנים שמצטרפים למשהו גדול:

אם אני _____ ועוד _____ ועוד _____ אז _____

82. אחי יוסף יורדים למצרים לקנות אוכל

פרק מב פסוקים א-יז

הקדמה כללית

יחסו המתנכר של יוסף לאחיו, בשעה שהם ירדו למצרים לקנות אוכל, עלול לעורר תמיהה אצל הלומדים. אנו מציעים להסביר את הנושא כך:

עברו 22 שנה מאז נמכר יוסף לעבדות בידי אחיו. יוסף לא ידע אם אחיו עומדים בשנאתם אליו או שהם התחרטו על שמכרו אותו. וגם אם הם התחרטו על מעשיהם בעבר, האם הם עלולים לחזור על מעשה כזה בעתיד ולהניח לאח אחד להימסר לעבדות כדי להציל את עצמם? - יוסף החליט להעמיד את אחיו בנסיון. הוא זכר את החלומות שהוא חלם, חלומות שמהם למד שיש לו תפקיד של הנהגה ואחריות כלפי אחיו, והוא החליט להעמיד אותם בניסיונות שיבדקו את מידת נאמנותם ומסירותם זה לזה. העמידה בניסיונות תהיה גם תיקון למעשה החמור של מכירת יוסף (כדברי הרמב"ם בהלכות תשובה ב, א: "אי זו היא תשובה גמורה? זה שבא לידו דבר שעבר בו, ואפשר בידו לעשותו, ופירש ולא עשה מפני התשובה... זהו בעל תשובה גמורה"). הטבלה שלפנינו מסכמת את הניסיונות שיוסף ניסה את אחיו ואת עמידתם בכולם:

הניסיון	עמידת האחים בניסיון
1. יוסף האשים את אחיו בריגול, שם אותם בכלא לשלושה ימים ודרש שיבחרו רק אחד שילך להביא את בנימין (מב, טז-יז). איך הם יחליטו מי ילך ומי ישאר בכלא המצרי?	כולם נשארו ולא קבעו מי ילך. איש מהם לא היה מוכן ללכת ולהשאיר את אחיו בכלא!
2. כעבור שלושה ימים יוסף קבע שרק אחד מהם (שמעון) יישאר בכלא, ואת האחרים הוא שלח. האם הם ישאירו את שמעון בכלא או שיחזרו לשחררו?	האחים עתידים לחזור "למקום הסכנה" עם בנימין ולשחרר את שמעון. הם לא ישאירו אותו שם!
3. (הניסיון הקשה מכולם) יוסף העליל על בנימין שהוא גנב את הגביע ולקח אותו לעבדות. את שאר האחים הוא שחרר. האם הם יפקירו את בנימין ויצילו את עצמם או יתאמצו להציל את בנימין?	האחים לא הסכימו ללכת בלי בנימין, ויהודה אף הציע את עצמו לעבדות במקומו.

א. הקדמה

הרעב הכבד פגע לא רק בארץ מצרים אלא גם בארצות שמסביב, ובהן ארץ כנען, מקום מושבם של יעקב ובניו. השמועה שניתן לקנות אוכל במצרים הגיעה לכנען, ויעקב עודד את בניו לרדת למצרים כדי לקנות אוכל עבור המשפחה. בהגיע אחי יוסף למצרים הם עברו לפני ה'משנה למלך' עם כל שאר הבאים לקנות אוכל. המשנה למלך הוא שהחליט וקבע למי למכור אוכל וכמה למכור¹. ניתן לשער את גודל הפתעתם של האחים כאשר השליט המצרי האשים אותם בריגול במקום למכור להם אוכל!...

ב. ביאור הפסוקים לתלמידים

א וַיֵּרָא יַעֲקֹב כִּי יֵשְׁ-שֹׁבֵר אוֹכַל לִמְכִּירָה בְּמִצְרַיִם וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו לְמָה תִּתְּרָאוּ? לְמָה אַתֶּם מֵרְאִים אֶת עַצְמְכֶם כְּאִילוֹ יֵשׁ לָכֶם מִסְפִּיק אוֹכַל: ב וַיֹּאמֶר הִנֵּה שְׂמִיעָתִי כִּי יֵשְׁ-שֹׁבֵר בְּמִצְרַיִם רְדוּ-שָׁמָּה וְשִׁבְרוּ-לָנוּ וְקִנּוּ לָנוּ אוֹכַל מִשָּׁם וְנָחִיָּה וְלֹא נָמוּת: ג וַיֵּרְדּוּ אֲחֵי-יוֹסֵף עֲשָׂרָה לְשֹׁבֵר בָּר לִקְנוֹת גִּרְעִינֵי תְּבֹאָה מִמִּצְרַיִם: ד וְאֶת-בְּנִימִין אָחִי יוֹסֵף לֹא-שָׁלַח יַעֲקֹב אֶת-אָחִיו כִּי אָמַר פֶּן-יִקְרָאוּנוּ אֲסֹן: ה וַיָּבֹאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְשֹׁבֵר לִקְנוֹת בְּתוֹךְ הַבָּאִים עִם שָׂרָה הָאֲנָשִׁים כִּי-הָיָה הָרָעֵב בָּאָרֶץ כְּנָעַן: ו וַיּוֹסֶף הוּא הַשְּׁלִיט עַל-הָאָרֶץ הוּא הַמְּשַׁבֵּיר הַמּוֹכֵר לְכָל-עַם הָאָרֶץ וַיָּבֹאוּ אָחִי יוֹסֵף וַיִּשְׁתַּחֲוּ-לוֹ אַפַּיִם אֶרְצָה: ז וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶת-אָחִיו וַיִּכְרַם וַיִּתְּנֵם אֵלָיהֶם עָשָׂה אֶת עֲצָמוֹ כְּאִשׁ נֹכְרִי וְזֶר שְׂאִינוֹ מְכִיר אוֹתָם וַיִּדְבֹּר אֹתָם קִשּׁוֹת בִּסְגָנוֹן תִּקְיָף וּבְדַבְרֵים קָשִׁים וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מֵאֵין מֵאִיפָה בְּאַתֶּם וַיֹּאמְרוּ מֵאָרֶץ כְּנָעַן לְשֹׁבֵר-אֶכֶל: ח וַיִּכַּר יוֹסֵף אֶת-אָחִיו (אף

1 על פי רמב"ן לפסוק ו.

2 יש לקרוא את המילה "תִּתְּרָאוּ" במילרע, הטעם באות א, משורש ר.א.ה.

ג. מנג'נת הכתוב

ד. הצעות להמחשה ולהרחבה

- במשימה א יש מיומנויות של הבנה, ניסוח וכתובה.
- משימות ב-ד עוסקות בסיבה שיעקב לא רצה שבנימין ירד עם אחיו למצרים.
- משימות ה-ו וההצעה ל"שיחה בכיתה" עוסקות בעובדה שיוסף זיהה את אחיו ואילו הם לא זיהו אותו. (עיין בעניין זה בהסברים שהבאנו בהערות שוליים 3)
- משימות ז-ט עוסקות בהאשמת יוסף שהאחים באו לרגל את הארץ ובתגובתם של האחים. (התלמידים נדרשים להבחין בין דברי יוסף לבין דברי האחים המובאים בפסוקים, ולהבין את המילים.)
- הציור בצד שמאל נועד להמחיש את הפגישה של יוסף עם אחיו.
- במשימות י-יא התלמידים מתבקשים להוסיף לציור בלשונם את דברי ההאשמה של יוסף ואת תגובת האחים.
- משימה יב נועדה להתמקד בהצעה הראשונה שהציע יוסף (לשלוח רק אחד מהם להביא את בנימין) כדי לבחון את אמיתות דבריהם. (את ההצעה הזאת אנחנו נוטים לפעמים "לשכוח" כשאנחנו מספרים את הסיפור בע"פ...)

3 רש"י: "ויכר יוסף את אחיו - לפי שהניחם חתומי זקן. **והם לא הכירוהו** - שיצא מאיתם בלא חתימת זקן ועכשיו מצאוהו בחתימת זקן". ואפשר גם להסביר בפשטות, שהאחים כלל לא העלו בדעתם שייתכן ש'המשנה למלך מצרים' הוא יוסף...!

4 חלומות שמהם למד שיש לו תפקיד של הנהגה ואחריות כלפי אחיו, והוא החליט להעמיד אותם בניסיונות שיבדקו את מידת נאמנותם ומסירותם זה לזה.

83. האחים מתחרטים על 'מכירת יוסף'

פרק מב פסוקים יח-כה

א. הקדמה

האחים ישבו בכלא במצרים במשך שלושה ימים ולא בחרו אף אחד שילך לארץ כנען להביא את בנימין. איש מהם לא הסכים לצאת לחופשי ולהשאיר את אחיו מאחור בכלא... יוסף, שראה את האחדות של האחים ואת מסירותם זה לזה, החליט אחרי שלושה ימים לשנות את פקודתו: במקום שכולם יישארו בכלא ואחד ילך להביא את בנימין, רק אחד יישאר וכל השאר ילכו. האחים הבינו שהצרה שבאה עליהם היא עונש על מכירת יוסף. הם הרגישו שכולם אשמים ושוב לא קבעו מי מהם יישאר. יוסף, שראה את תגובתם ושמע את דבריהם, עשה מעשה - לקח את שמעון ושלח את השאר.

ב. ביאור הפסוקים לתלמידים

יח וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יוֹסֵף בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי זֹאת עָשׂוּ וַחֲיוֹ אֶת־הָאֱלֹקִים אֲנִי יָרָא אֲנִי מִפְּחַד מֵהָאֱלֹקִים שְׁלַחְכֶּם, וְאִנִּי רוצה לפגוע בכם יותר מדי: יט אִם־כִּנִּים אַתֶּם דּוֹבְרֵי אֱמֶת אֲחֵיכֶם אֶחָד יֵאָסֶר בְּבֵית מִשְׁמָרְכֶּם וְאַתֶּם לְכוּ הִלָּאוּ שָׁבֵר רַעְבּוֹן בְּתֵיכֶם: כ וְאַת־אֲחֵיכֶם הַקָּטָן תִּבְיָאוּ אֵלַי וַיֹּאמְרוּ דְּבָרֵיכֶם יִתְבָּרַר שְׁדַּבְרֵיכֶם אֱמֶת וְלֹא תִמְוֹתוּ וַיַּעֲשׂוּ־כֵן: כא וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו אֲבֹל־בְּאֵמַת אֲשֶׁמִּים אֲנַחְנוּ עַל־אֲחֵינוּ (יוסף) אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ בְּהִתְחַנְנוּ אֵלֵינוּ (כאשר מכרנו אותו) וְלֹא שָׁמַעְנוּ לֹא הִקְשַׁבְנוּ עַל־כֵּן בָּאָה אֵלֵינוּ הַצָּרָה הַזֹּאת (האחים פירשו את הצרה שבאה עליהם כעונש משמיים על מכירת יוסף): כב וַיַּעַן רָאוּבֵן אֶתֶם יֹאמְרוּ הֲלוֹא הָאֵם לֹא אֲמַרְתִּי אֲלֵיכֶם לֹאמַר אֶל־תַּחֲטְאוּ בְּיָלֵד וְלֹא שָׁמַעְתֶּם וְגַם־דָּמּוּ הִנֵּה נִדְרָשׁ ה' דּוֹרֵשׁ לְהַעֲנִישׁנוּ עַל שִׁפְעֵנוּ בְּיוֹסֵף: כג וְהֵם לֹא יָדְעוּ כִּי שָׁמַעַ יוֹסֵף וּמִבֵּין אֶת כָּל דְּבָרֵיהֶם כִּי הִמְלִיץ מִתּוֹרֵגְמָן בִּינְתָם: כד וַיִּסָּב מִעֲלֵיהֶם וַיִּבֶן כֶּשֶׁמֶע שֶׁהֵם מִתְחַרְטִים עַל מִכִּירְתוֹ, הַסְתוּבָב וְהִלֵּךְ לִמְקוֹם אַחֵר כִּדִּי שֶׁלֹא יִרְאוּ אוֹתוֹ בּוֹכָה וַיֵּשֶׁב אֲלֵהֶם וַיְדַבֵּר אֲלֵהֶם וַיִּקַּח מֵאֲתָם אֶת־שְׁמֹעוֹן וַיֹּאסֶר אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם: כה וַיַּעַן יוֹסֵף אֶת עַבְדּוֹ וַיִּמְלְאוּ אֶת־כְּלֵיהֶם שִׁקְיָהם בָּרָגְרֵי תְּבוּאָה וַיִּלְהָשִׁיב כְּסִפֵּיהֶם אִישׁ אֶל־שִׁקּוֹ יוֹסֵף הוֹסִיף וַצִּוּוּהוּ לְהַחֲזִיר אֶת כֶּסֶף לְשִׁקִּי הַתְּבוּאָה בְּלִי יִדְעֵתָם וְלָתֵת לָהֶם צֹדֶה לְדֶרֶךְ וַיַּעַשׂ לָהֶם כֵּן:

ג. מנגינת הכתוב

האחים עשו "חשבון נפש" והבינו שהצרה שבאה עליהם היא עונש מאת ה' על מכירת יוסף ולא סתם 'מקרה'.

- 1 ראובן ניסה למנוע מאחיו לפגוע ביוסף, וכשראה שאינם מקשיבים לדבריו הציע להשליכו אל הבור כדי שיוכל להוציאו ולהצילו אחרי שהם ילכו, כפי שמפורש בפרק לז פסוקים יט-כב.
- 2 יוסף הציג עשה את עצמו כמצרי שאינו מבין עברית, וכל הדו-שיח עם האחים התנהל באמצעות מתורגמן. ובשעה שהם דיברו דברים אלה זה עם זה, המתורגמן לא היה שם - על פי 'שפתי חכמים' לפסוק כג אות ה.
- 3 רש"י.

ד. הצעות להמחשה ולהרחבה

בחוברת

- משימות א-ב עוסקות בהשוואה בין ציווי של יוסף בהתחלה לבין ציווי כעבור שלושה ימים.
- משימה ג היא הצעה "לשיחה בכיתה" בעניין חזרה בתשובה. זאת הזדמנות לדבר עם התלמידים על השלבים של החזרה בתשובה. תוך כדי כך לשאול איזה שלב מתואר בפסוק שלנו, ולדבר על החרטה של האחים על מכירת יוסף.
- במשימות ד-ה יש מיומנות של זיהוי ואיתור פרטים, והבנת כל פרט בפני עצמו. (זאת מיומנות שמסייעת להבין בצורה מסודרת פסוקים ופרקים שבהם מופיעות כמה פעולות, קבוצת הוראות, רשימות וכדומה.)

האחים מתחרטים על 'מכירת יוסף'
פרק מב פסוקים יח-כ

יחידה 83

"וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יוֹסֵף בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי... אֲחִיכֶם אֶחָד יֵאָסֶר בְּבֵית מִשְׁמָרְכֶם וְאַתֶּם לִכְנֹ... וְאֶת־אֲחִיכֶם הַקָּטָן תִּבְיֹאוּ אֵלָי" (פסוקים יח-כ)

הצוי הראשון של יוסף (בפסוקים הקודמים)	הצוי השני של יוסף (בפסוק שלנו כאן)
תשעה	כמה אחים ישארו במאסר?
אחד	כמה אחים ילכו?

א. השלימו את הטבלה.

ב. את מי השאיר יוסף בבית המשמר? (העזרו בפסוק כד)

"וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו אֲבֹל אֲשָׁמִים אֲנַחְנוּ עַל־אָחִינוּ אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ בְּהַתְחַנְנוֹ אֵלָינוּ וְלֹא שָׁמַעְנוּ עַל־כֵּן בָּאָה אֵלָינוּ הַצָּרָה הַזֹּאת:" (פסוק כא)

ג. **לשיחה בכיתה:** בחזרה בתשובה ישנם שלושה שלבים:

1. עזיבת החטא
2. חרטה וודוי
3. קבלה לעתיד.

איזה שלב מתאר לדעתכם בפסוק הקיפו אותו במעגל והדביקו מדבקה מתאימה.

"וַיֵּצֵא יוֹסֵף וַיְמַלֵּא אֶת־כְּלִיָּהֶם בָּרֶ וְלִהְשִׁיב כְּסִפֵּיהֶם אִישׁ אֶל־שָׁקוֹ וְלָתֵת לָהֶם צֶדֶה לְדֶרֶךְ... (פסוק כה)

ד. סמנו בפסוק, בנזרת מדגשים בצבעים שונים, שלושה דברים שיוסף צוה לתת לאחיו.

ה. מצאו את הדברים האלה בציור והקיפו אותם בעפרון.

60

84. האחים חוזרים ליעקב אביהם בכנען

פרק מב פסוקים כו-לח

א. הקדמה

האחים יצאו לדרכם הביתה עם אוכל למשפחותיהם אבל בלי שמעון. הדאגה בליבם הייתה גדולה. מה יספרו ליעקב אביהם? כיצד יעקב יגיב על היעדרו של שמעון? האם הוא יסכים לשלוח את בנימין? דאגתם גדלה עוד יותר כשהם מצאו את כספם בשקיהם והבינו שגם אם יחזרו למצרים עם בנימין, עלולים עכשיו להאשים אותם בגנבה. כשהגיעו הביתה ליעקב אביהם, הם החליטו לספר ליעקב את כל האמת (שלא כמו אחרי מכירת יוסף).

ב. ביאור הפסוקים לתלמידים

כו וַיֵּשְׂאוּ אֶת־שִׁבְרָם אֶת־הָאוֹכֵל שֶׁהֵם קָנוּ עַל־חֲמֻרֵיהֶם וַיֵּלְכוּ מִשָּׁם: כו וַיִּפְתַּח הָאָחָד אֶחָד מֵהָאֲחִים אֶת־שִׁקּוֹ לְתֵת מִסְפּוֹא מִזֶּן לְבַהֲמוֹת לַחֲמֹר בְּמִלּוֹן בַּמָּקוֹם שֶׁעֲצָרוּ לָלוֹן - לִישׁוֹן וַיֵּרָא אֶת־כֶּסֶף וְהִנֵּה־הוּא בְּפִי אֲמִתָּתוֹ בִּפְתַח שְׁקוֹ: כח וַיֹּאמֶר אֶל־אָחִיו הַיּוֹשֵׁב כֶּסֶף וְגַם הִנֵּה בְּאֲמִתָּתִי וַיֵּצֵא לָבָם בִּיטוּי הַמֵּתָאֵר פָּחַד גָּדוֹל בִּלְבָב וַיַּחְרְדּוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו לֵאמֹר מַה־זֹּאת עָשָׂה אֵלֶּיךָ לָקִים לָנוּ מִדּוֹעַ הַיּוֹשֵׁב כֶּסֶפְנוֹ! זֶה וְדָאִי עוֹנֵשׁ נוֹסֵף מֵאֵת ה', שְׁכַאשֵׁר נַחְזוֹר לַמִּצְרַיִם יַעֲלִילוּ עֲלֵינוּ שֶׁלֹּא שִׁלְמָנוּ עֲבוֹר הָאוֹכֵל שֶׁקִּנְיָנוּ וַיֹּאשִׁימוּ אוֹתָנוּ בַּגִּנְבָּה: כט וַיָּבֹאוּ אֶל־יַעֲקֹב אֲבִיהֶם אֶרְצָה כְּנָעַן וַיֹּגִידוּ לוֹ אֵת כָּל־הַקְּרִית אֲתָם אֵת כָּל מַה שֶׁקָּרָה לָהֶם לֵאמֹר: ל דָּבָר הָאִישׁ אֲדֹנֵי הָאֶרֶץ אֲתָנוּ קִשּׁוֹת וַיִּתֵּן אֲתָנוּ כְּמִרְגָּלִים אֶת־הָאֶרֶץ: לא וַנֹּאמֶר אֲלֵיו פְּנִים דּוֹבְרֵי אֲמִת אֲנַחְנוּ לֹא הָיִינוּ מִרְגָּלִים: לב שְׁנֵים־עָשָׂר אֲנַחְנוּ אֲחִים בְּנֵי אֲבִינוּ הָאָחָד אֵינָנוּ וְהַקֵּטָן הַיּוֹם אֶת־אֲבִינוּ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: לג וַיֹּאמֶר אֲלֵינוּ הָאִישׁ אֲדֹנֵי הָאֶרֶץ בְּזֹאת אֲדַע כִּי כְּנִים אַתֶּם אֲחֵיכֶם הָאָחָד הִנִּיחוּ אֹתִי וְאֶת־רַעְבוֹן בְּתִיכֶם הָאוֹכֵל שֶׁקִּנְיָתָם כְּדִי שֶׁלֹּא יִרְעֲבוּ אֲנִשִּׁי בֵּיתְכֶם קָחוּ וְלָכוּ: לד וְהִבִּיאוּ אֶת־אֲחֵיכֶם הַקֵּטָן אֲלֵי וְאֲדַעָה כִּי לֹא מִרְגָּלִים אַתֶּם כִּי כְּנִים אַתֶּם אֶת־אֲחֵיכֶם אַתֶּן לָכֶם וְאֶת־הָאֶרֶץ תִּסְחָרוּ תוֹרְשׁוּ לְהַסְתוֹבֵב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְלִקְנוֹת מִה שֶׁתִּרְצוּ: לה וַיְהִי הֵם מְרִיקִים שִׁקְיָהֶם וְהִנֵּה־אִישׁ צְרוֹר־כֶּסֶף (בַּעֲבֹר נִהְיָ לְצֹרֹר = לְקַשּׁוֹר אֶת הַכֶּסֶף בְּתוֹךְ פִּיסַת בַּד אוֹ עוֹר. הַיּוֹם מִשְׁמַשׁ לְצוֹרֵךְ זֶה 'אֶרְנָק') בִּשְׁקוֹ וַיֵּרָאוּ אֶת־צִרְרוֹת כֶּסֶפֵיהֶם הֵמָּה וְאֲבִיהֶם וַיִּירָאוּ¹ פָּחַדוּ (הֵם הִבִּינוּ שֶׁכִּנְרָאָה מִתּוֹכִנְנַת עֲלִילָה נֹגַד כָּל הָאֲחִים. גַּם אִם הֵם יָבִיאוּ אֶת בְּנִימִין וַיִּפְטְרוּ מֵאֲשַׁמַּת 'רִיגוֹל', הֵם יוֹאשְׁמוּ בַּגִּנְבָּה!). לו וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יַעֲקֹב אֲבִיהֶם אֹתִי שְׁפִלְתָּם גִּרְמָתָם לִי לִהְיוֹת אֲב שָׁכוֹל, שְׁבִנְיוֹ אֲבוֹדִים יוֹסֵף אֵינָנוּ וְשִׁמְעוֹן אֵינָנוּ וְאֶת־בְּנֵימִין תִּקְחוּ וְאֲתָם רּוֹצִים שֶׁאֲרֵשָׁה לָכֶם לְקַחַת אֶת בְּנִימִין?! עָלֵי הָיָה כְּלָנָה עָלֵי מוֹטְלוֹת כָּל הַצִּרְרוֹת הָאֵלֶּה: לז וַיֹּאמֶר רְאוּבֵן אֶל־אָבִיו לֵאמֹר אֶת־שְׁנֵי בְנֵי תַמָּיִת תֵּן לִשְׁנֵי בְנֵי כָל עוֹנֵשׁ שֶׁאֲתָה רּוֹצָה (אֲפִילוֹ מִיָּתָה) אִם־לֹא אֲבִיָּאֲנוּ אֲלֵיךָ אִם לֹא אֲבִיָּא אֵלַיךְ אֶת בְּנִימִין בַּחֲזָרָה תִּנָּה אֹתוֹ עַל־יָדֵי תֵן לִי אֶת הָאֲחֵרִית עַל בְּנִימִין וְאֲנִי אֲשִׁיבָנוּ אֲלֵיךָ: לח וַיֹּאמֶר לֹא־יֵרֵד בְּנֵי עִמְכֶם כִּי־אָחִיו (יוֹסֵף) מֵת וְהוּא לְבָדוֹ נִשְׁאָר (מִבְּנֵי רַחֵל) וְקִרְאָהוּ אֲסוֹן אִם יִקְרָה לוֹ אֲסוֹן בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר תֵּלְכוּ־בָהּ וְהוֹרִדְתֶּם אֶת־שִׁבְתִּי בִּיגוֹן בַּעֲרֹ שְׂאוֹלָה לְקַבְּרִי (אֲמוֹת בַּעֲרֹ):

ג. מנגינת הכתוב

למרות הדאגה הגדולה ותחושת ה'אשמה', האחים החליטו שהדבר הנכון ביותר לעשות הוא לספר ליעקב אביהם את כל האמת.

1 רש"י כותב שהיה זה לוי.

2 "וַיֵּרָאוּ אֶת־צִרְרוֹת כֶּסֶפֵיהֶם הֵמָּה וְאֲבִיהֶם וַיִּירָאוּ" - "וַיֵּרָאוּ" (י"ד אחת) מִלְשׁוֹן רִאִיָּה בְּעִינֵיָם: "וַיִּירָאוּ" (י"ד כפולה) מִלְשׁוֹן יִרְאָה בִּלְבָב.

ד. הצעות להמחשה ולהרחבה

בחוברת

- משימות א-ב נועדו לעזור להבין כראוי את הפסוק בהקשר שלו.
- משימה ג עוסקת בדאגה שאחזה באחים בשעה שאחד מהם מצא את כספו בשקו. התלמידים נדרשים לשער למה הם דאגו. אמירה שהם דאגו "כי הם מצאו את כספם" אינה תשובה! מציאת כסף יכולה להיות אירוע משמח ולא מדאיג... הם דאגו כי המצרים היו עלולים להאשים אותם בגנבה.
- משימות ד-ה נועדו להדגיש שהאחים סיפרו ליעקב את כל מה שקרה בלי להסתיר דבר, בניגוד למה שעשו אחרי מכירת יוסף. (אפשר לראות כאן תיקון נוסף במעשיהם). יש כאן מיומנות של איתור תשובה בפסוק או של מציאת הוכחה בפסוק לסברה שהועלתה.
- הציור ומשימה ו עוסקים בכאבו הגדול של יעקב למשמע הדברים ובתגובתו לדברי ראובן.

האחים חוזרים ליעקב אביהם בכנען
פרק מב פסוקים כו-לח

יחידה 84

"וַיֹּשְׂאוּ אֶת־שִׁבְרֵם עַל־חֲמֹרֵיהֶם וַיֵּלְכוּ מִשָּׁם:" (פסוק כו)

א. וַיֵּלְכוּ מִשָּׁם - מאיפה הם הלכו?

ב. כמה אחים הלכו?

"וַיִּפְתַּח הָאֶחָד אֶת־שָׁקוֹ... וַיֵּרָא אֶת־כֶּסֶפוֹ וְהִנֵּה־הוּא בְּפִי אִמְתָּתוֹ... וַיֵּצֵא לָבָם וַיַּחְדְּלוּ..." (פסוקים כז-כח)

ג. למה לדעתכם דאגו האחים?

תרגיל:

דברי שקר

חלק מהאמת

את כל האמת

"וַיָּבֹאוּ אֶל־יַעֲקֹב אֲבִיהֶם..."

"וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֵת כָּל־הַקִּרְתָּ אֵתָם..." (פסוק כט)

ד. השלימו את המשפט מתוך התרגילון:

"האחים ספרו ליעקב אביהם..."

ה. סמנו את המילים בפסוק המוכיחות את תשובתכם!

א. השלימו את דברי יעקב בעזרת פסוק לו.

"וַיֹּאמֶר לֹא־יִדְרַד בְּנֵי עִמְכֶם..."

61

1

85. יעקב שולח את בניו לקנות עוד אוכל במצרים

פרק מג פסוקים א-יד

א. הקדמה

עבר זמן מאז חזרו האחים ממצרים, ויעקב נשאר בסירובו להניח לאחים לקחת את בנימין איתם למצרים. בינתיים האוכל שקנו במצרים עמד להיגמר וסכנת הרעב התחילה להציץ. מה יעשו עכשיו?

ב. ביאור הפסוקים לתלמידים

א וְהָרַעַב כָּבֵד בְּאֶרֶץ: ב וַיְהִי כַאֲשֶׁר כָּלוּ גִמְרוּ לֶאֱכֹל אֶת־הַשֶּׁבֶר אֶת־הָאוֹכֵל אֲשֶׁר הֵבִיאוּ מִמִּצְרַיִם וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם אֲבִיהֶם שִׁבּוּ לַמִּצְרַיִם שִׁבְרוּ־לָנוּ קֶנוּ לָנוּ מִעֵט־אֶכֶל: ג וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם יְהוּדָה לֵאמֹר הֵעֵד הָעֵד בָּנוּ הַזֶּהִיר אוֹתָנוּ¹ הָאִישׁ (הַמִּשְׁנָה לַמֶּלֶךְ מִצְרַיִם) לֵאמֹר לֹא־תֵרָאוּ פָנַי בְּלִתִּי אֲחִיכֶם (בְּנִימִין) אֲתִכֶּם: ד (וּלְכֹן): אִם־יִשָּׁן מְשַׁלַּח אֶת־אֲחִינוּ אֶתְּנוּ נִרְדָּה וְנִשְׁבְּרָה לָךְ אֶכֶל: ה וְאִם־אֵינְךָ מְשַׁלַּח לֹא נִרְדָּה כִּי־הָאִישׁ אָמַר אֲלֵינוּ לֹא־תֵרָאוּ פָנַי בְּלִתִּי אֲחִיכֶם אֲתִכֶּם: ו וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל לְמָה הִרְעִיתֶם לִי לְמָה גִרַמְתֶּם לִי אֶת־הָרָעָה הַזֹּאת לְהִגִּיד לְאִישׁ הָעוֹד לָכֶם שִׁישׁ לָכֶם עוֹד אָח: ז וַיֹּאמְרוּ שְׂאוּל שְׂאֹל־הָאִישׁ לָנוּ וְלִמּוֹלִדְתָנוּ לֵאמֹר הָעוֹד הָאֵם עַדִּין אֲבִיכֶם חִי הִישׁ לָכֶם אָח וְנִגְד־לוֹ עַל־פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַיְדוּעַ נִדְעָ² כִּי יֹאמֶר שִׂימָר הוֹרִידוּ אֶת־אֲחִיכֶם: ח וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל־יִשְׂרָאֵל אָבִיו שְׁלַחָה הֲנַעַר אֶתִּי וְנִקְוָמָה וְנִלְכָּה וְנַחֲיָה וְלֹא נָמוּת (בְּרַעַב) גַּם־אֲנַחְנוּ גַם־אַתָּה גַם־טַפְּנוּ יִלְדֵינוּ: ט אֲנֹכִי אֶעֱרְבָנוּ אֲנִי אֶהִי־הָאֲחֵרָאִי עָלָיו מִיָּדִי תִבְקָשׁנוּ מִמֶּנִּי תִדְרוֹשׁ לְדַעַת שֶׁהוּא בְּסֹדֶר אִם־לֹא הֵבִיאוּ אֵלַי וְהִצַּגְתִּיו וְהַעֲמַדְתִּי אוֹתוֹ לְפָנַי (כְּשֶׁנִּחְזָר מִמִּצְרַיִם) וְחָטָאתִי לָךְ כָּל־הַיָּמִים כֹּל יְמֵי תוֹכֵל לְהַאשִׁים אוֹתִי וְלִהְיוֹת עָלַי אֶת־הָאֲחֵרִית לְמוֹצָאוֹ וְלִהְיוֹתִי: י כִּי לֹא־הָתַמְתֶּם־הֵנוּ אִם לֹא הֵיוּ מִתַּעֲכָבִים מִלִּלְכַת כִּי־עָתָה שָׁבְנוּ זֶה פְּעָמִים יִכּוֹלֵנוּ לִלְכַת וְלִחְזֹר כְּבָר פְּעָמִים (עִם אוֹכֵל וְעִם בְּנִימִין וְעִם שְׁמַעוֹן, וְלֹא הֵייתָ נֹשֵׂאֵר בְּצַעֲרָךְ כֹּל הַזֶּמֶן הַזֶּה³): יא וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם יִשְׂרָאֵל אֲבִיהֶם אִם־כֵּן אֶפְּוֹא אִם כֵּן, עַכְשִׁיו⁴, זֹאת עָשׂוּ קָחוּ מִזִּמְרַת הָאָרֶץ מִדְּבָרִים מְשׁוּבָחִים שֶׁל הָאָרֶץ בְּכָל־יָכֶם וְהוֹרִידוּ לְאִישׁ מִנְחָה מִעֵט צָרִי סוּג שֶׁל בִּשְׁמִים וּמִעֵט דְּבַשׁ נִכְאֵת וְלֵט סוּגִי בִּשְׁמִים בְּטָנִים וְשִׁקְדִים: יב וְכִסְף מִשְׁנָה כְּפֹל מִהַפְּעָם הַקּוֹדֶמֶת קָחוּ בְּיָדְכֶם לְמַקְרָה שֶׁהָאוֹכֵל עַכְשִׁיו יָקָר יוֹתֵר⁵ וְאֶת־הַכֶּסֶף הַמּוֹשָׁב בְּפִי אֲמַתְחִיתֶם וְתֵשִׁיבוּ בְּיָדְכֶם תִּיקְחוּ גַם אֶת הַכֶּסֶף שֶׁהִחְזִירוּ לָכֶם בַּפֶּעַם הַקּוֹדֶמֶת, כְּדִי לְהַשִּׁיבוּ אוֹלִי מְשֻׁגָה הוּא אוֹלִי הַחֲזִירוּ לָכֶם אוֹתוֹ בְּטַעוֹת: יג וְאֶת־אֲחִיכֶם (בְּנִימִין) קָחוּ וְקוּמוּ שׁוּבוּ אֶל־הָאִישׁ: יד וְאֶל־שִׁי־דִי יִתֵּן לָכֶם רַחֲמִים לְפָנַי הָאִישׁ (זוֹ תְּפִלָּה לֵה') וְשַׁלַּח לָכֶם אֶת־אֲחִיכֶם אַחֵר (שְׁמַעוֹן) וְאֶת־בְּנִימִין וְאֶנִּי כַאֲשֶׁר שְׁלַחְתִּי כִּי שַׁעַד עַכְשִׁיו הֵייתִי בְּצַעַר וּבְדָאָה עַל הַיַּעֲדָר שֶׁל יוֹסֵף וְשְׁמַעוֹן שְׁכַלְתִּי כִּי אֶהִי בְּצַעַר וּבְדָאָה עַל הַיַּעֲדָרוֹת שֶׁל בְּנִימִין, עַד שֶׁתִּחְזְרוּ⁷:

ג. מנגינת הכתוב

יהודה קיבל על עצמו את האחריות לעשות כל דבר שבעולם כדי לדאוג לבנימין ולהבטיח את שלומו, והוא שכנע את יעקב בכנות כוונתו. זוהי הערבות המוחלטת. (התחייבות זו הייתה הבסיס לכך שבהמשך יהודה אזור עוז להתייצב לפני המשנה למלך, לדבר איתו ללא מורא ולהיות מוכן למסור את עצמו לעבדות כדי להציל את בנימין.)

1 הוא הזהיר אותנו בנוכחות האנשים שהיו שם והיו עדים לאזהרתו.

2 "ה'ידוע נדע..." - האם ידוע נדע. ה' = האם (ה"א השאלה).

3 על פי רש"י.

4 "אפוא" = עכשיו. על פי רד"ק כאן.

5 על פי רש"י.

6 עיין ברש"י.

7 על פי רש"י.

ד. הצעות להמחשה ולהרחבה

בחוברת

- משימות א-ג עוסקות בבקשתו של יעקב שבניו ירדו למצרים לקנות עוד אוכל. מטרת שאלות א-ב היא שהתלמידים יזהו את הדמויות מתוך התוכן של הפסוק. מטרת משימה ג היא לנסח בלשונם את בקשתו של יעקב (מיומנויות ניסוח וכתבה). משימות אלה הן גם הקדמה והכנה לשאר המשימות.
- משימה ד עוסקת בדרישתו של המשנה למלך להביא את בנימין. זו הדרישה שמנעה מהאחים לרדת למצרים עד עכשיו.
- משימות ה-ו עוסקות באחריות שיהודה קיבל על עצמו - לעשות כל שביכולתו כדי להבטיח את שלום בנימין. במשימה ה יעמדו התלמידים על כך שיהודה קיבל על עצמו את מלוא האחריות. במשימה ו יעמדו התלמידים על המשמעות של קבלת אחריות. תחילה ישלימו משפטים, ובהמשך יוסיפו משפטים משלהם (אם האח נפצע... אם האח חולה... אם האח נלקח בשבי... וכדומה).
- משימה ז (בעמוד השמאלי) עוסקת בהדרכה של יעקב לבניו כיצד להתכונן לפגישה עם המשנה למלך: עליהם לקחת די כסף לקניית אוכל, להחזיר את הכסף שהושב להם, לקחת מנחה עבור המשנה למלך ולהתפלל לה' שיצליח את דרכם. (אפשר לראות כאן דמיון להכנות שיעקב עשה לקראת פגישתו עם עשיו: הכנה למלחמה-עימות, דורון ותפילה).

הרחבות והמחשבות נוספות

- השוואת הצעתו של יהודה בפרקו להצעתו של ראובן בפרק מב פסוק לו. ההשוואה יכולה להוביל להבנת הסיבות שיעקב נענה ליהודה ולא לראובן:
1. ראובן הציע את הצעתו בזמן "ההפתעה הראשונית" של יעקב מההסתבכות במצרים. יהודה, לעומתו, המתין בסבלנות עד שכולם יפנימו את המצב המורכב.
 2. ראובן הציע לרדת למצרים מיד. יהודה, לעומתו, המתין בסבלנות עד שיעקב בעצמו ביקש שהם ירדו.
 3. יהודה קיבל על עצמו את מלוא האחריות. ראובן, לעומתו, עירב את בניו. (עיין עוד ברש"י לפרק מב פסוק לח: "לא קיבל דבריו של ראובן. אמר: בכור שוטה הוא זה, הוא אומר להמית בניו. וכי בניו הם ולא בני?!")

יעקב שולח את בניו לקנות עוד אוכל במצרים

יחידה 85

פרק מג פסוקים א-ד

"וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרָאֵל אֲבִיהֶם אִם-כֵּן אֶפְאֹד זֹאת עֲשׂוּ... (פסוק יא)

"קחו מומרת הארץ בכליכם והורידו לאיש מנתה מעט צרי ומעט דבש נקאת ולט כטנים ושקדים: וכסף משנה קחו בידכם ואת הכסף המושב בפי אמתותיכם תשיבו בידכם אולי משנה הוא: ואת אחיכם קחו וקומו שובו אליהם: וא-ל ש-י יתן לכם רחמים לפני האיש ושלח לכם את אחיכם אחר בנמין"

1. יעקב מדריך את בניו כיצד להתכונן לירידה למצרים.

סמנו בדברי יעקב שבציר:

1. במדגש צהב - את הפתנות שיעקב הציע להם לקחת.

2. במדגש חבלת - את הכסף המיועד לקניית אוכל.

3. במדגש ירד - את הכסף שהם צריכים להחזיר מהקנייה הקודמת.

4. במדגש ירד - את דברי התפלה לה'.

"וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כָּלוּ לֶאֱכֹל אֶת-הַשֶּׁבֶר אֲשֶׁר הָבִיאוּ מִמִּצְרַיִם

וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם אֲבִיהֶם שִׁבוּ שְׁבָרֵנוּ לָנוּ מַעֲט-אֶכֶל: (פסוק ב)

א. מי מדבר בפסוק זה?

ב. אל מי הוא מדבר?

ג. מה הוא בקש מהם?

וַיֹּאמֶר אֲלֵיוּ יְהוּדָה לֵאמֹר

הַעֵד הַעֵד בְּנוּ הָאִישׁ לֵאמֹר לֹא-תֵרָאוּ פְנֵי בְלִתִּי אֲחִיכֶם אֲתָכֶם: (פסוק ג)

ד. מה היה התנאי של האיש כדי שהאחים יוכלו לחזור למצרים?

"וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל-יִשְׂרָאֵל אֲבִיו שְׁלַחָה הַנֶּגֶד אֶתִּי...

אֲנִי אַעֲרֹכְנוּ מִיָּדִי תִּבְקָשְׁנוּ" (פסוקים ח-ט)

ה. מה הציע יהודה? (סמנו את התשובה הנכונה).

1. כל האחים יהיו אחראים על בנימין.

2. יהודה יהיה אחראי על בנימין.

3. יהודה ימנה מישור להיות אחראי על בנימין.

ו. מה עושה מי שאחראי על אחיו? השלימו את המשפטים.

1. אם האח צמא -

2. אם האח נופל -

3. אם האח הולך לאבוד -

הוסיפו משפטים משלכם:

86. האחים בבית יוסף

פרק מג פסוקים טו-לד

א. הקדמה

האחים ירדו למצרים עם בנימין ובלבם חשש גדול: האם יצליחו במשימתם? האם יצליחו לחזור הביתה בשלום עם בנימין, עם שמעון ועם אוכל למשפחותיהם? בתחילה, כאשר הובאו לבית יוסף, היה נדמה להם שהעניינים הולכים ומסתבכים, אולם בסופו של דבר הם הופתעו לטובה מקבלת הפנים החמה של המשנה למלך! הם הוזמנו ל'סעודת מלכים' בביתו, הם לא הואשמו בגנבת הכסף, שמעון שוחרר, והכול נראה טוב. יוסף גרם לאחים להבין שה'סכנה' חלפה. בה בעת נתן יוסף יחס מיוחד לבנימין - בירך אותו ונתן לו מנות רבות יותר מלאחיו. יוסף ניסה לעורר כלפיו את קנאת אחיו כדי לראות כיצד הם יגיבו¹.

ב. ביאור הפסוקים לתלמידים

טו וַיִּקְחוּ הָאֲנָשִׁים אֶת־הַמִּנְחָה הַזֹּאת וּמִשְׁנֵה־כֶּסֶף לָקְחוּ בְיָדָם וְאֶת־בְּנִימִן וַיָּקֻמוּ וַיֵּרְדּוּ מִצְרָיִם וַיַּעֲמְדוּ לִפְנֵי יוֹסֵף: טז וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶתָּם אֶת־בְּנִימִן וַיֹּאמֶר לְאִשְׁרֵי עַל־בֵּיתוֹ לֵאמֹר הִנֵּה אֶת־הָאֲנָשִׁים הַבֵּיתָה וּטְבַח טְבַח שַׁחַט בַּהֲמָה וְהָלַךְ אֶת־הַבָּשָׂר לֹאכִילָהּ כִּי אֶתִּי יֹאכְלוּ הָאֲנָשִׁים בְּצִהְרֵימָם: יז וַיַּעַשׂ הָאִישׁ כְּאֲשֶׁר אָמַר יוֹסֵף וַיָּבֹא הָאִישׁ אֶת־הָאֲנָשִׁים בֵּיתָה יוֹסֵף: יח וַיֵּרְאוּ וַיִּפְחְדוּ הָאֲנָשִׁים כִּי הִבְאִיף בֵּית יוֹסֵף כְּאֲשֶׁר רָאוּ שְׂמוֹבִילִים אוֹתָם לְבֵיתוֹ שֶׁל־הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמְרוּ (זֶה לְזֶה) עַל־דְּבַר הַכֶּסֶף הַשֶּׁבַּ בְּאֻמָּתֵינוּ בְּתַחֲלָה אֲנַחְנוּ מֻבְּאִים לְהַתְגַּלֵּל עָלֵינוּ כְּדִי לְהַעֲלִיל עָלֵינוּ וּלְהַתְנַפֵּל עָלֵינוּ וּלְהַפִּיל עָלֵינוּ אֶת־הָאִשְׁמָה שֶׁלֹּא שִׁלְמָנוּ עֲבוֹר הָאוֹכֵל שֶׁקִּינָנוּ בַּפֶּעַם הַקּוֹדֶמֶת וּלְקַחַת אֶתָּנוּ לַעֲבָדִים כְּעֹנָשׁ וְאֶת־חֲמֻרֵינוּ וּלְקַחַת לַעֲצָמָם אֶת־חֲמוּרֵינוּ: יט וַיִּגְשׁוּ אֶל־הָאִישׁ אֲשֶׁר עַל־בֵּית יוֹסֵף וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו פֶּתַח הַבַּיִת: כ וַיֹּאמְרוּ בִּי אֲדֹנָי בְּבִקְשָׁה אֲדֹנָי (הַקֶּשֶׁב לְדַבְּרָנוּ) יָרַד יֵרְדְּנוּ בְּתַחֲלָה לְשִׁבְר־אֶכְלִי: כא וַיְהִי כִּי־בָאוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ (בְּדַרְכָּנוּ הַבַּיִתָּה) וַנִּפְתָּחָהּ אֶת־אֻמָּתֵינוּ וְהִנֵּה כֶּסֶף־אִישׁ בְּפִי אֻמָּתֵנוּ כֶּסֶפֵּנוּ בְּמִשְׁקָלוֹ וְנִשְׁבַּ אֲתוֹ הַחֲזָרְנוּ אוֹתוֹ עֲכָשִׁיו בִּידְנוֹ: כב וְכֶסֶף אַחֵר הוֹרְדָנוּ בִּידְנוּ לְשִׁבְר־אֶכְלִי לֹא יִדְעֵנוּ מִי־שָׁם כֶּסֶפֵּנוּ בְּאֻמָּתֵנוּ: כג וַיֹּאמֶר שְׁלוֹם לָכֶם אֶל־תִּירָאוּ אֶל־לֵהֲיֶכֶם וְאֶל־לֵהִי אֲבִיכֶם נָתַן לָכֶם מִטָּמֹן בְּאֻמָּתֵיכֶם (שֶׁהֵרִי...) כֶּסֶפְכֶּם בָּא אֵלַי הַכֶּסֶף שֶׁשִׁלַּמְתֶּם בַּפֶּעַם הַקּוֹדֶמֶת הִגִּיעַ אֵלַי וַיֵּצֵא אֶל־הֶם אֶת־שְׂמֻעֹן: כד וַיָּבֹא הָאִישׁ אֶת־הָאֲנָשִׁים בֵּיתָה יוֹסֵף וַיִּתֵּן־מִים וַיִּרְחֲצוּ רַגְלֵיהֶם וַיִּתֵּן מִסְּפֹא לְחֻמְרֵיהֶם: כה וַיִּלְכְּנוּ אֶת־הַמִּנְחָה עַד־בּוֹא יוֹסֵף בְּצִהְרֵימָם כִּי שָׁמְעוּ כִּי־שָׁם יֹאכְלוּ לֶחֶם: כו וַיָּבֹא יוֹסֵף הַבֵּיתָה וַיִּבְיֵאוּ לוֹ אֶת־הַמִּנְחָה אֲשֶׁר־בְּיָדָם הַבֵּיתָה וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לוֹ אַרְצָה: כז וַיִּשְׁאַל לָהֶם לְשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר הַשְׁלוֹם אֲבִיכֶם הַזֶּקֶן אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם הַעֹדְנִי חַי: כח וַיֹּאמְרוּ שְׁלוֹם לַעֲבָדֶיךָ לְאֲבֵינוּ עֹדְנֵנוּ חַי וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּ: כט וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת־בְּנִימִן אַחִיו בֶּן־אִמּוֹ וַיֹּאמֶר הִזֶּה אֲחִיכֶם הַקָּטָן אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם אֵלַי וַיֹּאמֶר אֶל־לָקִים יִחְנֶנֶּה בְּנִי ה' יִיתֵן לָךְ חֵן, שֶׁתִּמְצָא חֵן בְּעֵינֵי אַחִיךָ וּבְעֵינֵי כָל רוֹאִיךָ: ל וַיִּמְהַר יוֹסֵף כִּי־נִכְמְרוּ נִתְחַמְמוּ (בְּעָרוּ וַיִּקְדּוּ) רַחֲמֵיו אֶל־אֲחִיו וַיִּבְקֹשׁ לְבָכּוֹת וַיָּבֹא הַחֲדָרָה וַיִּבְךְ שָׁמָּה: לא וַיִּרְחֹץ פָּנָיו וַיֵּצֵא וַיִּתְאַפֵּק הַתֶּאֱמָן לַעֲצוֹר בַּעַד בְּכִיו וּרְגָשׁוֹתָיו וַיֹּאמֶר שִׁימוּ לָחֶם: לב וַיִּשְׁמְעוּ לוֹ לְבָדּוֹ וְלָהֶם לְבָדָם וּלְמִצְרָיִם הָאֲכָלִים אֲתוֹ לְבָדָם כִּי לֹא יִכְלֹן הַמִּצְרָיִם לֶאֱכֹל אֶת־הָעֲבָרִים עִם הָעֲבָרִים לָחֶם כִּי־תוֹעֵבָה הוּא לְמִצְרָיִם² (הַמִּצְרָיִם יָדְעוּ שֶׁסִּיבַת הַרְחָקָתָם מִיוֹסֵף הִיא שֶׁהוּא "עֲבָרִי". הָאֲחִים, לַעֲוֹנָתָם, סָבְרוּ שֶׁהוּא מְרוֹחֵק מִפָּתַת כְּבוֹד הַמַּלְכוּת³): לג וַיֵּשְׁבוּ לִפְנֵי הַכֹּהֵן הַכֹּהֵן וַיִּצְעִיר כְּצַעֲרָתוֹ יוֹסֵף הוֹשִׁיב אוֹתָם לְפִי סֹדֵר לִידָתָם⁴ וַיִּתְּמֵהוּ הַתַּפְּלֹא הָאֲנָשִׁים אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ (הָאֲחִים הַתַּפְּלֹא כִּיצַד הוּא יוֹדֵעַ אֶת סֹדֵר לִידָתָם): לד וַיִּשָּׂא מִשְׁאֵת מְנוֹת אוֹכֵל מֵאֵת פָּנָיו אֶל־הֶם וַתֵּרֶב מִשְׁאֵת בְּנִימִן מֵנֶת הָאוֹכֵל שֶׁל בְּנִימִן הִייתָה גְדוֹלָה מִמִּשְׁאֵת כָּל־חֲמֵשׁ יָדוֹת פִּי חֲמִישֶׁה וַיִּשְׁתּוּ וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ:

1 עיין בספורנו לפסוק טז ולפסוק לד.

2 המצרים ידעו שיוסף הוא ממשפחת עבר, שהיה נינו של שם בן נח, והם החשיבו את משפחת עבר כאנשים נחותים ביחס למצרים, שהיו בני חם בן נח. אכילה עם העברים נחשבה בעיניהם דבר מאוס.

3 ועיין עוד בספורנו לפסוק לב.

4 רש"י מביא את דברי חז"ל: יוסף היה "מכה בגביע וקורא: ראובן שמעון לוי יהודה... הסבו כסדר הזה שהיא סדר תולדותיכם...". פעולה זו יצרה אצל האחים את הרושם שיוסף מסוגל לנחש נסתר בעזרת הגביע, כפי שהוא אומר בהמשך (מד, ה).

ג. מנגינת הכתוב

יוסף מנסה לעורר את קנאתם וכעסם של האחים על בנימין, כדי לבדוק אם יפקירו אותו או יתאמצו להצילו, אך בה בעת הוא גם מתפלל שיצליחו לעמוד בניסיון ומברך את בנימין: "א-לקים יחנך בני", כלומר ה' ייתן לך חן בעיני אחיך, שיעמדו בניסיון ויפעלו להצלתך! (ספורנו לפסוק כט: "א-לקים ייתן לך חן שיקרבוך אחיך וזולתם.")

ד. הצעות להמחשה ולהרחבה

בחוברת

- משימות א-ב עוסקות בהבנת הפסוק.
- משימה ג נועדה לחזק את ההבנה שהמילה "וייראו" (ביו"ד כפולה) משמעותה 'ויפחדו', בניגוד למילה "ויראו" (ביו"ד אחת), שמשמעותה 'ראייה בעיניים'.
- במשימה ד יש מיומנויות של הבנה, ניסוח וכתובה.
- משימות ה-ו מדגישות כיצד התמודדו האחים עם החשש שלהם מפני עלילה שהם גנבו את הכסף. (אפשר כמובן להשליך על הדרך המועדפת לפתרון בעיות שתלמידים נתקלים בהן מדי יום.)
- משימות ז-ח עוסקות בברכה שבירך יוסף את בנימין.
- משימה ט מסכמת את הרגשתם של האחים בסיומו של אותו יום.
- הציור בעמוד השמאלי ומשימות י-יב נועדו להמחיש את הסעודה בביתו של יוסף. מיקום השולחנות של המשנה למלך, של המצרים ושל האחים; סדר הישיבה של האחים, מנות האוכל של האחים ושל בנימין. (למשימה יב: הדרך להגדיר "יוצא דופן", היא להגדיר את הכלל ואחר כך את היוצא דופן. "לכל האחים יש מנה אחת ורק לבנימין יש חמש מנות.")

האחים בבית יוסף פרק מג פסוקים טו-לד

יחידה 86

"וַיָּשְׁבוּ לִפְנֵי הַכֹּהֵן כַּכֶּרֶתוֹ וְהַצֵּעִיר כִּצְעָרְתּוֹ וַיְתַמְּהוּ הָאֲנָשִׁים אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ: וַיֵּשֶׂא מִשְׁאֵת מֵאֵת פְּנֵי אֱלֹהִים וַתֵּרֶב מִשְׁאֵת בְּנִימִן מִמִּשְׁאֵת כָּל־שְׂמֵשׁ יָדוֹת וַיִּשְׁתְּנוּ וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ:" (פסוקים לג-לד)

נסו לכתב מעל כל אחד מהאחים את שמו. (על פי מה החלטתם מי הוא מי?)

ימי מהאחים יש אכל יוצא דפון?

במה הוא יוצא דפון?

"וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶת־בְּנֵימִן וַיֹּאמֶר עַל־בֵּיתוֹ הִבָּא אֶת־הָאֲנָשִׁים הַבֵּיתָה וְטַבַּח טֹבַח וְהָכֵן כִּי אֲתִי יֹאכְלוּ הָאֲנָשִׁים בַּצֹּהֲרִים:" (פסוק טו)

- א. מה בקש יוסף להכין עבור אחיו בביתו?
- ב. סמנו בעזרת מדגש את המלים בפסוק שמן למדתם זאת.

"וַיֵּרָאוּ הָאֲנָשִׁים כִּי הוּבָאוּ בֵּית יוֹסֵף וַיֹּאמְרוּ עַל־דְּבַר הַכֶּסֶף הַשֶּׁבַע בְּאֻמָּתוֹתֵינוּ בַּתְּחִלָּה אֲנַחְנוּ מוֹבָאִים... לָקַחַת אֶתְנוּ לַעֲבָדִים..." (פסוק יח)

- ג. מה פרוש המלה "וַיֵּרָאוּ"?
- ד. מה חשבו האחים כשהביאו אותם לביתו של יוסף?
- ה. מה עשו האחים כדי לנסות לפתור את הבעיה? הקיפו את התשובה הנכונה.

1. ברחו. 2. התחבאו. 3. אימו במכות. 4. דברו והסבירו.

ו. האם הבעיה נפתרה?

"וַיָּבֵא יוֹסֵף הַבֵּיתָה... וַיֵּרָא אֶת־בְּנֵימִן אָחִיו בֶּן־אֹמֶן וַיֹּאמֶר הִזֶּה אֲחִיכֶם הַקָּטָן אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם אֵלַי וַיֹּאמֶר אֶל־לָקִים יְחַנֵּךְ בְּנִי:" (פסוקים כו-כט)

- ז. סמנו במדגש את הברכה שבירך יוסף את בנימין.
- ח. איזו מלה מסתתרת במלה "יְחַנֵּךְ"? הקיפו את התשובה הנכונה.
- ט. תנייה. 2. תנות. 3. חן. 4. לחן.
- י. השלימו את המלים החסרות בעזרת התקמלון.

האחים הזמנו _____ בביתו של המשנה למלך. עם _____ ששחרר מהכלא.

כשיוסף הגיע הביתה הגישו לו האחים את ה _____ שהם הכינו.

יוסף ראה את _____ וברך אותו. האחים הבינו שכל הבעיות עם המשנה למלך _____!

תקמלון: בנימין, שמעון, מנשה, לאכל, נפתרו

87. גביע הכסף

פרק מד פסוקים א-יז

א. הקדמה

בשעה שהאחים יצאו לדרכם ממצרים לכנען בחושבם שהכול בא על מקומו בשלום, ניסה אותם יוסף בניסיון האחרון והקשה ביותר: הוא גרם לכך שבנימין יואשם בגנבת גביע הכסף שלו ויילקח להיות עבד. האם האחים יתאמצו להציל את בנימין או שהם יפקירו אותו לגורלו כפי שהפקירו בעבר את יוסף במוכרם אותו לעבד?

ב. ביאור הפסוקים לתלמידים

א וַיֵּצֵא אֶת-אֲשֶׁר עַל-בֵּיתוֹ אֶת-הָאִישׁ הָאֲחֵרָאִי עַל בֵּיתוֹ לֵאמֹר מִלֵּא אֶת-אֲמֶתְחַת הָאֲנָשִׁים אֲכָל כֶּאֱשֶׁר יוֹכְלוֹן שְׂאֵת מִלֵּא אֶת שְׁקִיהֶם בְּכֶמֶה שִׁוִּיתָ אוֹכֵל, כִּמָּה שֶׁהֵם יְכוּלִים לִשְׂאֵת וְשֵׁם כֶּסֶף-אִישׁ בְּפִי אֲמֶתְחַתּוֹ: ב וְאֶת-גְּבִיעִי גְּבִיעַ הַכֶּסֶף תִּשִּׂים בְּפִי אֲמֶתְחַת בִּפְתַּח שְׁקוֹ שֶׁל הַקֶּטֶן¹ (בנימין) וְאֶת כֶּסֶף שִׁבְרוֹ וְאֶת הַכֶּסֶף שֶׁהוּא שִׁילֵם עֲבוּר הָאוֹכֵל וַיַּעַשׂ כַּדְּבָר יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר: ג הַבֶּקֶר אֹרֹר וְהָאֲנָשִׁים שָׁלְחוּ הֵמָּה וְחִמְרֵיהֶם: ד הֵם יֵצְאוּ אֶת-הָעִיר לֹא הִרְחִיקוּ וְיוֹסֵף אָמַר לְאֲשֶׁר עַל-בֵּיתוֹ קוּם רֹדֵף אַחֲרֵי הָאֲנָשִׁים וְהִשְׁגֵתָם וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם לָמָּה שְׁלַמְתֶּם רָעָה תַּחַת טוֹבָה בְּמָקוֹם טוֹבָה: ה הֲלוֹא זֶה (הגביע) אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה אֲדֹנִי בּוֹ וְהוּא נִחַשׁ יִנְחַשׁ בּוֹ בְּגִבִּיעַ הַזֶּה הוּא עוֹשֶׂה פְעוּלוֹת 'נִיחוּשׁ', וּבְעִזְרָתוֹ הוּא מִגְלָה נִסְתָּרוֹת² הִרְעַתָּם אֲשֶׁר עָשִׂיתָם: ו וַיִּשְׁגֶּם וַיִּדְבֶּר אֲלֵהֶם אֶת-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: ז וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לָמָּה יִדְבֶּר אֲדֹנִי כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה חֲלִילָה לֹא רָאוּי לַעֲבֹדָיָה מַעֲשׂוֹת כַּדְּבָר הַזֶּה: ח הֵן הָרִי (אֲפִילוֹ אֶת-הַ) כֶּסֶף אֲשֶׁר מִצָּאנוּ בְּפִי אֲמֶתְחַתֵּנוּ הִשְׁיִבְנוּ אֵלָיָה מֵאֶרֶץ כְּנָעַן וְאֵיךְ נִגְנֹב מִבֵּית אֲדֹנִי כֶּסֶף אִי זֶה: ט (אֲתָה יִכְלֹךְ לַחֲפֹשׁ אֶת הַגְּבִיעַ בְּשִׁקֵּנוּ ו-) אֲשֶׁר יִמָּצֵא אֵתוֹ מִעֲבֹדָיָה וְמָתָּ וְגַם-אֲנַחְנוּ נָהִיָּה לְאֲדֹנֵי לַעֲבָדִים: י וַיֹּאמֶר גַּם-עַתָּה כַּדְּבָרִיכֶם כֵּן-הוּא אֲנִי אַעֲשֶׂה כַּדְּבָרִיכֶם לַחֲפֹשׁ אֶת הַגְּבִיעַ (אֵךְ לִגְבִי הַעֲוֹנָה, אִם אִמָּצָא אֶת הַגְּבִיעַ הַעֲוֹנָה יִהְיֶה אַחֲרַי) אֲשֶׁר יִמָּצֵא אֵתוֹ יִהְיֶה-לִּי עֶבֶד וְאַתֶּם תִּהְיוּ נָקִים מִעֲוֹנוֹתֵי: יא וַיִּמְהָרוּ וַיִּוָּרְדּוּ אִישׁ אֶת-אֲמֶתְחַתּוֹ אֶרֶץ אֲרָצָה וַיִּפְתְּחוּ אִישׁ אֲמֶתְחַתּוֹ: יב וַיַּחֲפֹשׂ בְּגָדוֹל הַחֵל וּבִקְטָן כֻּלָּה סִיִּים וַיִּמָּצֵא הַגְּבִיעַ בְּאֲמֶתְחַת בְּנִימִן: יג וַיִּקְרְעוּ שְׁמֹלֶתָם מִתּוֹךְ צַעַר וַיַּעֲמֹס הַעַמִּיסוֹ אֶת שְׁקִיהֶם אִישׁ עַל-חֲמֹרֹו וַיֵּשְׁבוּ הָעִירָה: יד וַיָּבֹא יְהוּדָה³ וְאֶחָיו בֵּיתָה יוֹסֵף וְהוּא (יוֹסֵף) עוֹדְנוֹ שֵׁם וַיִּפְּלוּ לִפְנֵי אֶרֶץ: טו וַיֹּאמֶר לָהֶם יוֹסֵף מַה-הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה אֲשֶׁר עָשִׂיתֶם הֲלוֹא יָדַעְתֶּם הָאֵם אִינֹכֶם יוֹדְעִים כִּי-נִחַשׁ יִנְחַשׁ אִישׁ אֲשֶׁר כָּמֹנִי (וּבִיכּוֹלָתִי לִדְעַת נִסְתָּרוֹת): טז וַיֹּאמֶר יְהוּדָה מַה-נֹּאמַר לְאֲדֹנִי מַה-נִּדְבָּר וּמַה-נֶּצְטָדֵק בְּמָה נוֹכַל לַהֲצַדִּיק אֶת עֲצֻמּוֹ הָאֵל-לָקִים מִצָּא אֶת-עֶזְרוֹ עֲבָדָיָה כִּנְרָאָה זֶהוּ עוֹנֵשׁ עֲבוּרָנוּ מֵא-לֹקִים עַל חֲטָא כִּלְשָׁהוּ שַׁעֲשִׁינוּ הִנֵּנוּ עֲבָדִים לְאֲדֹנֵי גַם-אֲנַחְנוּ גַם אֲשֶׁר-נִמָּצֵא הַגְּבִיעַ בִּידּוֹ: יז וַיֹּאמֶר (יוֹסֵף) חֲלִילָה לֹא רָאוּי לִי מַעֲשָׂוֹת זֹאת (אֵלָּא) הָאִישׁ אֲשֶׁר נִמָּצֵא הַגְּבִיעַ בִּידּוֹ הוּא יִהְיֶה-לִּי עֶבֶד וְאַתֶּם עָלוּ לְשָׁלוֹם אֶל-אֲבִיכֶם:

1 ספורנו: "תשים בפי אמתחת הקטן - לראות איך ימסרו עצמם עליו כדי להצילו."

2 יוסף כבר עשה פעולות שגרמו להם לחשוב שהוא מסוגל לנחש נסתרות בעזרת הגביע, למשל כאשר הוא הושיב את האחים לפי סדר לידתם, ככתוב בפרק מג פסוק לג - ועל פי רש"י שם: יוסף היה "מכה בגביע וקורא: ראובן שמעון לוי יהודה... הסבו כסדר הזה שהיא תולדותיכם..."

3 יש לשאול שתי שאלות: (1) מדוע מוזכר במפורש רק שמו של יהודה? (2) מדוע נאמר "ויבוא" בלשון יחיד ולא "ויבואו" בלשון רבים? - נראה שהעניין רומז לכך שיהודה הוא שיזם את הפנייה ליוסף, ושאר האחים הצטרפו אליו.

מסירות נפש עבור את, חבר או כל אחד אחר - היא ניסיון גדול!

ד. הצעות להמחשה ולהרחבה

בחברת

- משימות א-ג עוסקות בהבנת הפסוק המתאר את יציאת האחים לדרכם ממצרים לארץ כנען.
- משימות ד-ו עוסקות בהאשמה שיוסף ביקש לטפול על האחים, שהם גנבו את גביע הכסף שלו, למרות היחס הלבבי שהוא העניק להם (הזמינם לסעודה, מכר להם אוכל רב וכו'). דרך המשימה ילמדו התלמידים את משמעות הביטוי "רעה תחת טובה" ואת המושגים "כפוי טובה" ו"מכיר טובה".
- המשימות בעמוד השמאלי עוסקות בתגובת האחים בעקבות מציאת הגביע באמתחת בנימין והעונש הצפוי לו. במשימה ח ישרו התלמידים בטבלה את העונש שדרש שליחו של יוסף. במשימה ט ישרו התלמידים בטבלה את העונש שהציעו יהודה ואחיו (וישוו אותה לדברי שליחו של יוסף) - הצעתם ממחישה את מסירותם לבנימין ואת רצונם להישאר מאוחדים בצרה.
- ההצעה "לשיחה בכיתה" נועדה למקד את תשומת הלב בתפקיד המוביל שיהודה קיבל על עצמו בעקבות התחייבותו ליעקב אביו: "אנוכי אערבנו, מידי תבקשנו".

הרחבות והמחשבות נוספות

- אפשר להרחיב במידות של 'הכרת טובה' ו'כפיות טובה'.

יחידה 87

גביע הכסף פסוק מד פסוקים א-ז

מה יהיה הענש של מי שימצא אצלו הגביע?

"וַיֹּאמֶר... אֲשֶׁר יִמְצָא אֹתוֹ יִהְיֶה-לִּי עֶבֶד וְאַתֶּם תִּהְיוּ נְקִיִּים:" (פסוק י)

א. הדבוקו מדבקה ובה ציור של גביע כסף.

ב. מה הענש ששליחו של יוסף דרש לתת?

מי שהגביע ימצא אצלו:	
שאר האחים:	

"וַיֵּבֶא יְהוּדָה וְאֶחָיו בֵּיתָה יוֹסֵף וְהוּא עוֹדֵנוּ שָׁם וַיִּפְּלוּ לִפְנֵי אָרְצָה... וַיֹּאמֶר יְהוּדָה... הֲנֵנוּ עֲבָדֶיךָ לְאֹדְנִי גַם-אֲנַחְנוּ גַם אֲשֶׁר-נִמְצָא הַגְּבִיעַ בְּיָדִי:" (פסוקים יז-יט)

ט. מה הענש שיהודה והאחים הציעו אחרי שהם חזרו למצרים?

מי שהגביע נמצא אצלו:	
שאר האחים:	

לשיחה בכתה: מדוע לדעתכם דווקא יהודה פנה אל יוסף? האם לדעתכם כל האחים הסכימו לדבריו?

"וַיֹּאמֶר (יוסף) חֲלִילָה לִּי מַעֲשֵׂוֹת זֹאת

הָאִישׁ אֲשֶׁר נִמְצָא הַגְּבִיעַ בְּיָדוֹ הוּא יִהְיֶה-לִּי עֶבֶד וְאַתֶּם עֲלֹי לְשָׁלוֹם אֶל-אֲבִיכֶם:" 67

"הַבֶּקֶר אֹד וְהָאֲנָשִׁים שְׁלָחוּ הֵמָּה וְחֲמִרֵיהֶם:" (פסוק ג)

א. מי הם "האנשים" המוזכרים בפסוק?

ב. מה היה להם לדעתכם על החמורים?

ג. באיזה זמן ביום הם הלכו, לפי הכתוב בפסוק? (הקיפו את התשובה הנכונה).

1. מקדם בבקר; 2. מאחר בבקר; 3. בצהריים; 4. עם שקיעת החמה.

"הם יצאו את-העיר... וְיוֹסֵף אָמַר לְאֲשֶׁר עַל-בֵּיתוֹ קוֹם דֹּרֶךְ אַחֲרֵי הָאֲנָשִׁים וְהַשְׁגָּתָם וְאִמְרָתָם אֵלֵיהֶם לֵמָּה שְׁלַמְתֶּם רְעָה תַּחַת טוֹבָה:" (פסוק ד)

ד. מהי "הרעה" שעליה דבר יוסף?

ה. מהי "הטובה" שעליה דבר יוסף?

ו. כיצד מכנים אדם המשלם "רעה תחת טובה"?

1. מכיר טובה; 2. כפוי טובה; 3. נוהג מדה כנגד מדה.

"וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לָמָּה יְדַבֵּר אֲדֹנֵי כְדָבָרִים הָאֵלֶּה

חֲלִילָה לְעַבְדֶּיךָ מַעֲשֵׂוֹת כְּדָבָר הַזֶּה:"

66

פתרונות לחידות על פרשת מקץ:

מספרים בפרשה:

- 7 - הפרות והשיבולים, בחלומות של פרעה.
השנים הטובות ושנות הרעב, בפתרון של יוסף (פרק מא).
30 - "ויוסף בן שלושים שנה בעמדו לפני פרעה" (מא, מו).
2 - "וליוסף יולד שני בנים..." (מא, ג).
"ויאמר ראובן... את שני בני תמית..." (מב, לז)
"כי לולא התמהמהנו כי עתה שבנו זה פעמיים" (מג, י).
10 - "וירדו אחי יוסף עשרה..." (מב, ג).
12 - "שנים עשר עבדיך אחים אנחנו..." (מב, יג מב, לב).

באיזה הקשר מוזכרים:

- אברך - כך קראו לפני יוסף (מא, מג).
צפנת-פענח - השם שפרעה קרא ליוסף (מא, מה).
אסנת - אשתו של יוסף (מא, מה).
מרגלים - יוסף האשים את אחיו שהם מרגלים (מב, ט).
המליץ - המתורגמן שעמד בין יוסף ובין האחים (מב, כג).
זמרת הארץ - המנחה שיעקב הציע לאחים עבור האיש במצרים (מג, יא).
משנה כסף - סכום כסף כפול שהאחים לקחו איתם למצרים (מג, יב).
גביע הכסף - יוסף ציווה להטמין את גביע הכסף שלו בשקו של בנימין (מד, ב).

מי אמר למי?

1. שר המשקים לפרעה (מא, ט).
2. יוסף לפרעה (מא, טז).
3. פרעה ליוסף (מא, מ).
4. יוסף לאחים (מב, ט).
5. ראובן לאחים (מב, כב).
6. יעקב לאחים (מב, לו).
7. יהודה ליעקב (מג, ט).
8. האיש אשר על בית יוסף לאחים (מג, כג).
9. יוסף לבנימין (מג, כט).
10. האיש אשר על בית יוסף לאחים (מד, ד).
11. יהודה (בשם האחים) ליוסף (מד, טז).

חידות על פרשת "מקץ"

בחנו את עצמכם או את חבריכם לכתה, וענו בעל פה על החידות.

א. באיזה הקשר מוזכרים המספרים:

12, 10, 2, 30, 7

ב. באיזה הקשר מוזכרים:

אברך, צפנת-פענח, אסנת, מרגלים, המליץ,
זמרת-הארץ, משנה-כסף, גביע-הכסף

ג. מי אמר למי:

1. "את-חטאי אני מזכיר היום"
2. "בלעדי א-לקים יענה את-שלוש פרעה"
3. "רק הכסא אגדל מפני"
4. "מרגלים אתם לראות את-ערוות הארץ באתם!"
5. "הלוא אמרתי אליכם לאמר אל-תחטאו בליל ולא שמעתם"
6. "יוסף איננו ושמעון איננו ואת-בנימין תקחו עלי היו כלנה"
7. "אנכי אערבני מידי תבקשנו"
8. "אל-תיראו א-לקים וא-לקי אביכם נתן לכם מטמון..."
9. "א-לקים יחנה בני"
10. "למה שלמתם רעה תחת טובה:"
11. "מה-נאמר לאדני מה-נדבר ומה-נצטדק"